

Efektivita alternativních trestů z pohledu Probační a mediační služby

Adam Příklad

Bakalářská práce
2012

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav pedagogických věd
akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Adam PŘIKRYL**
Osobní číslo: **H09146**
Studijní program: **B 7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Efektivita alternativních trestů z pohledu Probační a mediační služby**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti probační a mediační služby.
Příprava metodiky výzkumné části.
Realizace kvalitativního výzkumu.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

ČERNÍKOVÁ, V. Sociální ochrana : terciární prevence, její možnosti a limity. Plzeň :

Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. 244 s. ISBN 978-80-7380-138-0.

ČÍRTKOVÁ , L. Forezní psychologie. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004. 431 s. ISBN 80-86473-86-4.

MATOUŠEK, Oldřich, et al. Základy sociální práce. [s.l.] : Portál, 2007. 312 s. ISBN 978-80-7367-331-4.

MATOUŠEK, Oldřich; KROFTOVÁ, Andrea. Mládež a delikvence. 3.vyd. [s.l.] : Portál, 2011. 344 s. ISBN 978-80-7367-825-8.

ŠTERN, Pavel, et al. Probace a mediacce. Praha : Portál, 2010. 216 s. ISBN 978-80-7367-757-2.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Michaela Jurtíková

Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

30. listopadu 2011

Termín odevzdání bakalářské práce:

4. května 2012

Ve Zlíně dne 12. ledna 2012

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně
15. 8. 2012

.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevdělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Tato bakalářská práce se zabývá efektivitou alternativních trestů z pohledu Probační a mediační služby. Cílem této práce je zjistit pohled pracovníků Probační a mediační služby České republiky na výkon alternativního trestu domácího vězení. Práce je rozdělena do dvou částí, na část teoretickou a část praktickou.

První, teoretická část je členěna do tří kapitol. První kapitola je zaměřena na problematiku trestu a jeho účelu a na srovnání alternativních trestů s výkonem trestu odnětí svobody. Věnuje se pojmům pachatel a oběť trestného činu a také penitenciární a postpenitenciární péči. Druhá kapitola vymezuje pojem restorativní justice a podrobně rozebírá trest domácího vězení. Závěrečná kapitola představuje činnost Probační a mediační služby.

Praktická část se věnuje metodologii výzkumu, ve které jsou charakterizovány jednotlivé výzkumné postupy. V této části je také popsána analýza a interpretace zjištěných dat.

Klíčová slova: Alternativní tresty, penitenciární a postpenitenciární péče, restorativní justice, trest domácího vězení, Probační a mediační služba

ABSTRACT

This thesis deals with the effectiveness of alternative sanctions in terms of the Probation and Mediation Service. The aim of this work is to view workers Probation and Mediation Service of the Czech Republic for the performance of alternative sentence of house arrest. The work is divided into two parts, theoretical and practical part.

The theoretical part is divided into three chapters. The first chapter is focused on punishment and its purpose and on a comparison with the performance of alternative punishment of imprisonment. It deals with concepts of perpetrators and victims of crime and penal and after-care. The second chapter defines the concept of restorative justice and discusses in detail the punishment home-arrest him. The final chapter presents the work of the Probation and Mediation Service.

The practical part is devoted to research methodology, which are characterized by different research methods. This section also describes the analysis and data interpretation.

Keywords: Alternative punishments, penal and after-care, restorative justice, punishment, house arrest, probation and mediation service

Děkuji své vedoucí bakalářské práce, Mgr. Michaele Jurtíkové, za cenné rady, připomínky a odborné vedení, které pro mě bylo při zpracování této práce, velmi nápomocné.

Dále bych rád poděkoval pracovníkům Probační a mediační služby ze středisek v Olomouci a v Přerově za ochotu, vstřícnost a poskytnutí užitečných informací, které jsem využil v praktické části bakalářské práce.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 TREST	12
1.1 POJEM TRESTU.....	12
1.2 ÚČEL TRESTU	12
1.3 VĚZENÍ VERSUS ALTERNATIVNÍ TRESTY	13
1.3.1 Vězení	13
1.3.2 Alternativní tresty.....	14
1.4 PACHATEL TRESTNÉHO ČINU	16
1.5 OBĚŤ TRESTNÉHO ČINU	18
1.6 PENITENCIÁRNÍ A POSTPENITENCIÁRNÍ PÉČE.....	20
1.6.1 Postpenitenciární péče.....	21
2 DRUHY ALTERNATIVNÍCH TRESTŮ	23
2.1 RESTORATIVNÍ JUSTICE	23
2.1.1 Principy restorativní justice.....	24
2.2 TREST DOMÁCÍHO VĚZENÍ	26
2.2.1 Historie trestu domácího vězení.....	26
2.2.2 Činnost Probační a mediační služby v rámci trestu domácího vězení	27
2.2.3 Podmínky pro uložení domácího vězení	27
2.2.4 Výměra trestu, povinnosti pachatele	29
2.2.5 Výkon domácího vězení.....	30
3 PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA	33
3.1 POHLED DO HISTORIE.....	33
3.2 POSLÁNÍ A CÍLE PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBY	34
3.3 POSTAVENÍ ÚŘEDNÍKŮ A ASISTENTŮ	34
3.3.1 Práva a povinnosti úředníků a asistentů	35
3.4 MEDIACE, PROBACE, PAROLE – VYMEZENÍ POJMŮ	36
3.4.1 Mediace	36
3.4.2 Probace	37
3.4.3 Parole.....	38
II PRAKTICKÁ ČÁST	39
4 METODOLOGIE VÝZKUMU	40

4.1	VÝZKUMNÁ STRATEGIE	40
4.2	CÍL VÝZKUMU	40
4.3	VÝZKUMNÝ SOUBOR	41
4.4	SBĚR DAT	42
4.5	ZPŮSOB ZPRACOVÁNÍ DAT	43
4.5.1	Transkripce.....	43
4.5.2	Kódování	43
4.5.3	Metoda kontrastů a srovnávání	44
4.5.4	Etika výzkumu.....	44
4.5.5	Rozhovory s pracovníky Probační a mediační služby.....	44
5	ANALÝZA A INTERPRETACE DAT	47
5.1	PRACOVNÍCI PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBY	48
5.2	ALTERNATIVNÍ TRESTY.....	52
5.3	TREST DOMÁCÍHO VĚZENÍ	57
5.4	SHRUTÍ.....	65
	ZÁVĚR	71
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	73
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	77

ÚVOD

Pro zpracování bakalářské práce jsem si zvolil téma „Efektivita alternativních trestů z pohledu Probační a mediační služby“. Tuto problematiku jsem si vybral záměrně, jelikož práce Probační a mediační služby mě dlouhodobě zajímá. I když od jejího založení uplynulo více jak dvanáct let, je podle mého názoru v očích veřejnosti stále neznámým pojmem. Laická veřejnost si i její název plete se slovy „propagace a meditace“, natož aby věděla, co je náplní této instituce. S Probační a mediační službou úzce souvisí alternativní tresty, které jsou poněkud známějším pojmem a jeden z nich, konkrétně trest domácího vězení bude pro tuto práci klíčový. Abych se dozvěděl více informací o již zmíněné problematice, vykonával jsem v rámci studia odbornou stáž na středisku Probační a mediační služby v Olomouci. Zde jsem se s její činností osobně seznámil, využil jsem možnost nahlédnout do zákulisí práce zaměstnanců a byl přítomen při některých konzultacích s klienty, ale také při jednáních na soudech. Absolvování této praxe mě utvrdilo v rozhodnutí, věnovat se podrobněji této problematice ve své bakalářské práci. Práce je rozdělena na část teoretickou a část praktickou. Teoretická část práce je členěna do tří kapitol. Úvodní kapitola je zaměřena na trest a jeho účel, jsou v ní nastíněny pojmy vězení a jeho negativní dopady na pachatele trestných činů a naopak vyzdvíženy pozitivní účinky ukládání alternativních trestů pro pachatele i společnost. Obsahem první kapitoly je také charakteristika pachatele a oběti trestného činu, z nichž u každého je uvedena jejich typologie. Závěr kapitoly patří vymezení pojmů penitenciární a postpenitenciární péče. Těžištěm práce bude druhá kapitola, v jejímž úvodu bude definován pojem restorativní justice s uvedením jejich principů a podrobně rozpracován trest domácího vězení, který bude podstatou pro praktickou část práce. Probační a mediační služba bude třetí kapitola, v níž bude nastíněna její historie, popsáno poslání a cíle této instituce a uvedena charakteristika probačního asistenta a úředníka Probační a mediační služby. V závěru kapitoly budou vymezeny pojmy mediace, probace a parole. Výzkumná část práce, respektive čtvrtá kapitola, věnuje pozornost zvolené metodologii, v níž je zdůvodněna kvalitativní volba výzkumné strategie, jsou zde uvedeny cíle výzkumu, popis výzkumného souboru, sběr a způsob zpracování dat společně s etikou výzkumu. Pátá kapitola se zaměřuje na analýzu a interpretaci získaných dat.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 TREST

1.1 Pojem trestu

Každá společnost hledá způsoby jak zabránit situacím, které ohrožují její existenci, fungování či jak správně reagovat na porušování norem a hodnot. Týká se to i osob páchající trestnou činností, jejichž chování vede k narušení chodu celé společnosti. Stát se brání různými prostředky, kroky, aby co nejvíce zamezil páchání trestné činnosti. Při těchto aktivitách hraje významnou roli systém sankcí, představovaný trestním právem, který řeší to nejzávažnější násilné chování, trestá jej a uděluje podmínky jeho výkonu. Stát ochraňuje hodnoty společnosti, které jsou uloženy v trestním právu a pokud jsou tyto hodnoty porušeny, hrozí trest (Černíková et al., 2008). Novotný et al. (1997, s. 197) uvádí: „Trest v českém trestním právu je tedy opatřením státního donucení, ukládané jménem státu k tomu povolnými soudy v trestním řízení, jimž se působí určitá újma za spáchaný trestný čin jeho pachateli; trestem se tak vyslovuje společenské odsouzení činu a jeho pachatele.“

1.2 Účel trestu

Proměna účelu trestu, jeho nové pojetí, dříve záviselo na úrovni právního vědomí. Vznik teorií o účelu trestu podnítila historie. Trestněprávní literatura uvádí rozdělení účelu trestání dle základního principu a vývoje v historii na absolutní, relativní a smíšené (Mezník, Kalvodová, Kuchta, 1995). Absolutní teorie spojuje s uložením trestu jen potrestání samotné. Trestem je myšlena spravedlivá odplata za spáchaný trestný čin, protože bylo spácháno zlo. Pohlíží se spíše na společenskou potřebu trestání, než na osobu pachatele. V této teorii by se měl trest co nejvíce blížit spáchanému trestnému činu. Relativní teorii považujeme za začátek preventivních aktivit spojených s ukládáním trestů. Trest se děje, aby se předcházelo páchání zla v budoucnosti. Společnost musí být před zlem uchráněna. Smíšená neboli slučovací teorie spojuje absolutní a relativní teorii. Je založena na předcházení trestných činů prostřednictvím generální prevence, kterou definujeme jako pohrůžku trestem odrážející potencionálního pachatele (Kuchta, Válková et al., 2005). Podle § 23 trestního zákona č. 140/1961 Sb. spočívá účel trestu v ochraně společnosti před pachateli trestných činů, dále v zamezení odsouzenému v jeho následujícím páchání trestné činnosti a ve snaze ho vychovat k tomu, aby vedl spořádaný život v souladu se zákonem. Účelem trestu je také výchovný vliv i na ostatní členy společnosti. Chránit společnost před pachateli trestných

činů je základní účel, v němž se projevuje ochranná funkce trestů. Zabránit pachateli v dalším páchání trestné činnosti je druhý účel, který se snaží docílit, aby pachatel respektoval zákony a zanechal další trestné činnosti. Na jedné straně jde o znemožnění páchání trestné činnosti prostřednictvím trestu odnětí svobody, který pachatele izoluje. Na straně druhé se snažíme co nejefektivněji působit na pachatelovu psychiku a tím ho odradit od páchání další trestné činnosti (Černíková et al., 2008). V účelu vychovávat pachatele k tomu, aby vedl řádný život je zahrnuta individuálně preventivní funkce s cílem zabránit osobě v páchání další trestné činnosti a současně na ni výchovně působit tak, aby u ní nedocházelo k porušování zákonů. Tento účel se snaží o posílení psychiky pachatele a o snižování nutkání, které vede k páchání trestných činů. Výchovně působit i na ostatní členy společnosti je poslední účel, ve kterém se projevuje generálně preventivní funkce. Ta se snaží působit na občany a varovat je před neodvratností trestu (Nedorost, 1995). Podle Novotného (1967) je účelem trestu přispívat k boji se zločinností, chránit společnost před trestnými činy a odvracet ty trestné činy, které směřují proti svobodám a právům občanů. Dále také bránit pachatelům v jejich další trestné činnosti, snažit se je napravit i vychovat, aby byli spořádanými pracujícími občany a současně výchovně působit i na ostatní členy společnosti.

1.3 Vězení versus alternativní tresty

1.3.1 Vězení

Funkce vězení se postupně vyvíjela. Dříve se jednalo o odplatu za spáchaný trestný čin a vztahovala se k minulosti, nyní s ní spojujeme nápravu pachatele i celé společnosti a orientujeme ji na budoucnost (Mezník, Kalvodová, Kuchta, 1995). Matoušek (1998) vidí odplatu v separaci pachatelů od společnosti, kteří během pobytu ve výkonu trestu odnětí svobody, nemohou škodit. Mezník, Kalvodová, Kuchta (1995) vycházejí z předpokladu, že ten kdo se někdy dopustí zločinu, dopustí se jej opakovaně. Autoři dále poukazují na skutečnost, že primárním a nejdůležitějším předpokladem začlenění zpět do společnosti je, aby si odsouzený sám uvědomil, že další páchání trestné činnosti nemá smysl a vydal se lepším směrem. Výkon trestu odnětí svobody probíhá ve věznicích, které jsou někdy nazývány jako „školy zločinu“, kde vznikají nová přátelství. Vyskytují se zde party kriminálních z různých oblastí, kteří si vyměňují své dosavadní zkušenosti z trestné činnosti, plánují

další či vymýšlejí způsoby, aby nebyli dopadeni. Velká koncentrace těchto osob je možná jen ve vězení a směřuje k tzv. „kriminální infekci“, tedy návykům, dovednostem a osvojením si takových projevů chování, které vedou k trestnému činu (Mezník, Kalvodová, Kuchta, 1995). Člověk, který se vrací z vězení, si sebou nese roli kriminálního s negativním sociálním dopadem (Vágnerová, 2004). Jedinec, který opustil vězení, se obvykle ocitá v jiné situaci, než v které se nacházel před uvězněním. Je pravděpodobné, že nemá kde bydlet, nemá kam se vrátit do zaměstnání a třeba se mu rozpadla i rodina. Po návratu do běžného života postrádá informace a zkušenosti, které ostatní lidé považují za obvyklé. Bude-li se snažit bývalý vězeň získat zaměstnání, narazí na velkou obtíž, svoji temnou minulost (Matoušek, Matoušková, 2011). Podle Fischera (2006) znamená pro jedince pobyt ve vězení ztrátu dvou hlavních opor, bez kterých je následný návrat do života velice obtížný. Jednou z nich je rodina a společenské kontakty. Udržování a posilování těchto vztahů patří k hlavním úkolům, které specialisté vězeňské služby musí plnit. Zaměstnání a pracovní návyky je druhá opora. Rozvíjení dovedností a pracovních návyků je velice důležité při působení na odsouzeného. Následný návrat do společnosti bez zaměstnání je příčinou vzniku dalšího delikventního chování a návratu do vězení. Přání většiny laické veřejnosti je, aby jedinec po návratu z vězení žil v souladu se zákonem, tzn., nepáchal trestnou činnost (Mezník, Kalvodová, Kuchta, 1995). Tito autoři zároveň uvádí, že to není možné, jelikož v jedinci jsou zakořeněny negativní povahové vlastnosti a rysy osobnosti, které jsou následkem páchaní trestné činnosti a jsou odolné vůči výchově či léčbě. Černíková et al. (2008) má negativními účinky trestu odnětí svobody na mysli, že se ve vězení nachází spousta osob s poruchovým chováním, odsouzený se tak lehce přizpůsobí vězeňské subkultuře, což vede k „učení“ kriminalitě. Vězení je prostředí, kde chybí pozitivní podněty, které by motivovaly odsouzeného k jeho nápravě, dochází zde k zprerhání sociálních vazeb s rodinou, přáteli, v zaměstnání a také sebou nese stigma kriminálního, které se projevuje obtížností začlenění zpátky do společnosti a „pronásleduje“ člověka po celý život.

1.3.2 Alternativní tresty

Podle Černíkové, Makariusové (1996) můžeme alternativu definovat ve čtyřech základních bodech. Jedná se o trest nespojený s odnětím svobody a ukládá se pachateli, který by k trestu odnětí svobody byl odsouzen. Nesmí souviset s žádnou ztrátou svobody, jinak by

se jednalo o lidštější a lepší výkon trestu odnětí svobody. Pachatel musí splňovat stanovené podmínky – při ukládání peněžitého trestu s nimi souvisí jeho výše. Délka trvání alternativního trestu musí být přiměřená trestnému činu a době, kterou by strávil ve výkonu trestu odnětí svobody při odsouzení za trestný čin. Alternativní tresty jsou tedy takové druhy trestů, které nejsou spojeny s odnětím svobody, ale naplňují účel trestu stejně, jak kdyby byl vykonáván klasický trest odnětí svobody (Repík, 2002 In Černíková et al., 2008). Inciardi (1994) uvádí důvody vykonávání trestů, které existují na svobodě. Humanitní důsledky výkonu trestu odnětí svobody jsou pro odborníky jasným signálem, že pachatelé, kteří nejsou hrozbou pro společnost, mohou být potrestáni alternativním způsobem a ne zbavením svobody. Ekonomickými důvody myslí, že trest vykonávaný na svobodě je výrazně levnější než výkon trestu ve věznicích. Pragmatické důvody jsou pro pachatele pozitivní z hlediska zachování sociálního postavení ve svém okolí, což pobyt ve věznici vylučuje. Navíc jsou věznice přeplněné a tak je vyloučení či snížení nepodmíněného trestu věcným krokem. Uložit alternativní trest nemůžeme každému. Záleží na rozhodnutí soudu, jestli pachateli uloží trest postačující k naplnění jeho účelu, který pro jeho osobnost nebude znamenat takovou újmu. Pokud ano, měl by soudce uložit trest, vedoucí k jeho nápravě. Příliš tvrdý trest působí nevhodně, pachatel ztrácí mravní odpovědnost a vnímá trest jako nespravedlivý (Sotolář, Púry, Šámal, 2000). Pozitivní účinky alternativních trestů vidí Černíková et al. (2008) v tom, že sociální vazby delikventa se sociálním prostředím zůstávají zachovány, nedochází ke stigmatizaci. Alternativní tresty přihlížejí k osobnosti jedince, jeho vlastnostem, potřebám a podmínkám, ve kterých se právě nachází. Vytváří se při nich příjemnější prostředí pro řešení následků deliktu, dochází ke snižování napětí mezi pachatelem a obětí i k jejímu odškodnění. Využívají pozitivní vlivy prostředí a posilují přístup delikventa, aby převzal odpovědnost za své jednání, aktivně se přičinil při nápravě deliktu a tím zabránil kriminalizaci. Také náklady na výkon alternativních trestů jsou v porovnání s výkonem trestu odnětí svobody nižší.

Při srovnání obou postihů vyplývá, že ukládání alternativních trestů je výhodnější nejen pro pachatele, ale i společnost. Ovšem využití obou trestů je nutné. Nemůžeme pachateli, který spáchal závažný trestný čin, uložit alternativní trest. Ostatní by měli dostat „druhou“ šanci k nápravě svého jednání, a pokud si ji nebudou vážit, měli bychom přistoupit k trestu tvrdšímu.

1.4 Pachatel trestného činu

V zákoně č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku se v § 22 uvádí, že pachatelem trestného činu je každý, kdo svým jednáním naplnil znaky skutkové podstaty spáchaného trestného činu, jeho pokusu či přípravy, pokud je trestná. Nevřala (2005) předkládá svůj názor, že pachatelem trestného činu se může stát každý člověk ve společnosti, jde pouze o to, že někdo k tomu má větší předpoklady. Vyšší pravděpodobnost delikventního chování závisí na biologických dispozicích jedince. Pohlaví je první dispozice, udávající, že se častěji delikventního chování dopouštějí muži, kterým je připisováno agresivnější chování. Je to díky jejich pohlavnímu hormonu testosteronu (Fischer, 2006). Věk je další biologickou dispozicí. Delikventního jednání se dopouštějí většinou mladí jedinci do věku 26 – ti let, tvoří skoro 90% populace ve věznicích. Do 30 – ti let věku spadá převážná část recidivistů a více vězněných osob (Vágnerová, 2004). Vrozené dispozice jsou dány geneticky, někdy mohou vzniknout v prenatálním nebo perinatálním období vývoje. Máme na mysli vyšší sklon jedinců k delikventnímu jednání – zvýšená dráždivost, impulzivita a nižší míra frustrační tolerance. I nižší úroveň mentálních schopností je příčinou častějšího kriminálního jednání (Fischer, 2006). Sociální faktory jsou také příčinou vyšší pravděpodobnosti vzniku delikvence. Řadíme do nich rodinu, kde si jedinec utváří zásady chování. Vidí v rodičích své vzory, jejich nevhodné a asociální chování. Vliv úplnosti rodiny, týrání a zneužívání, to všechno na jedince nepříznivě působí a rozvíjí budoucí delikventní jednání (Fischer, 2006). Dalším faktorem je parta. Pokud se jedinec ztotožní s asociálním chováním svých vrstevníků, zvyšuje tak riziko vzniku následného delikventního jednání i u sebe. První poruchy se objevují už ve školním věku, u adolescentů dochází k větší míře společenské nebezpečnosti (Fischer, 2006). Matoušek, Kroftová (2003) považují věk juvenilní (mladistvý) pro kriminalitu za kritický. Úroveň vzdělání a postavení ve společnosti jsou vzájemně propojené faktory, které udávají, že kriminálního jednání se častěji dopouštějí lidé s nižším vzděláním a ti, kteří se pohybují v nižších sociálních vrstvách (Giddens, 1999 In Fischer, 2006).

Typologie pachatelů

Typologie je metoda, která umožňuje třídit soustavy, objekty nebo jevy pomocí typů. V kriminologii dokáže třídit pachatele trestných činů dle různých znaků a kritérií. Člení je do skupin, přičemž jednotlivou skupinu lze určovat dle daného typu. Typ definujeme jako soubor vlastností, rysů a případně jiných znaků osobnosti, které ovšem nepostihují celou

osobnost, ale jsou typické pro větší počet osob. Právě z těchto znaků lze podle jejich výskytu vytvořit jednotlivou skupinu v rámci konkrétní typologie. Výzkumy potvrzují, že tzv. čisté typy neexistují (Novotný, Zapletal, et al., 2004).

Čírtková (2004) uvádí 5 typů pachatelů trestných činů. Jedná se o pachatele socializovaného (normálního), neurotického, psychopatického, mentálně nedostačivého a pachatele psychotického.

- Socializovaný pachatel je osobnost, která se vyznačuje zcela běžnými poznatky o chování a prožívání. Pokud se dopustí trestného činu, bude jeho reakce obvyklá (smutek, lítost). Tento typ osobnosti nevykazuje výraznější známky poruchovosti, lze s ním snadno navázat kontakt, klade důraz na morálku a k blízkým lidem chová citové vazby,
- Osobnost neurotického typu, dle autorky Čírtkové (2004) vykazuje menší i větší neurotické poruchy, jako je například zvýšená úzkostnost, depresivní nálady, hysterické reakce. Tyto prvky jsou obsaženy i v kriminálním jednání a promítají se do způsobu spáchání i motivace. Co se týká způsobu spáchání přečinu, většinou se jedná o amatérské provedení či zmatený útěk. Pokud jde o motivaci, ta je důsledkem kriminálního jednání nevyřešených emocionálních konfliktů odehrávajících se především v rodině. Převážně se jedná o mladé pachatele pocházející z finančně dobře zajištěných rodin a jejich reakce se vztahuje na přehlížení jejich otcem či na netrpělivosti spojenou se závislostí na rodičích. Jednání s tímto typem je složitější, přičemž je kladen důraz na pozitivní atmosféru a komunikaci. Většina těchto pachatelů má svědomí a je nepřipustné, abychom v nich vyvolali pocity odepisování,
- Psychopatická osobnost se vyznačuje kriminálním jednáním, její charakterové vlastnosti a rysy hrají velkou roli co do způsobu spáchání trestného činu, tak i do motivace. Jedná se o pachatele s trvalou poruchou osobnosti, kterému chybí některé vlastnosti nebo jsou naopak vlastnosti velice intenzivní, například nadměrná agrese. S tímto pachatelem je velmi náročné komunikovat, důvodem je jeho emoční redukovanost, kdy k ničemu nevede kladná stimulace ani důraz na morální hodnoty. Výkon trestu by mohl tento typ pachatele pozitivně ovlivnit a naučit jej sociální přizpůsobivosti,

- Mentálně nedostačivý typ osobnosti se podle autorky Čírtkové (2004) vyznačuje nízkou inteligencí a od ní se odvíjí i provedená trestná činnost, která je jednoduchá, nepromyšlená. Rozpoznat tento typ pachatele je snadné, typická je pro něj násilná trestná činnost, sexuální útoky proti dětem, případně zvířatům. Je značně ovlivnitelný druhými, jeho způsob vyjadřování a slovní zásoba je na velice nízké úrovni,
- Psychotický typ pachatele trpí při spáchání trestného činu psychózou, tzn. některou z určitých podob nejtěžšího duševního onemocnění. Jestliže se dopustí kriminálního jednání, pak se jedná většinou o násilné trestné činy, které jsou nesrozumitelné, brutální. Jeho motivace je nepochopitelná běžnými měřítky (například psychotik zavraždí své děti, jelikož je vidí jako roboty). Pokud znalecký posudek prokáže, že jde o psychotického pachatele je zbaven viny z důvodu jeho nepřičetnosti (Čírtková, 2004).

1.5 Oběť trestného činu

Oběť trestného činu spojujeme s Probační a mediační službou, která usiluje o zapojení poškozeného. Poskytuje informace, pomáhá poškozeným nejen s odbornými radami, např. jak se domoci náhrady škody, ale především návrhem mediace, která vede k zlepšení vztahů či dosažení morálního zadostiučinění (Sotolář, Púry, Šámal 2000). Trestná činnost má negativní dopad nejen na celou společnost, ale také na jednotlivé osoby, které jakkoliv poškozují a ohrožují, především na životě, zdraví nebo majetku. O osobě takto dotčené trestnou činností, mluvíme jako o oběti, kterou se blíže zabývá viktimologie. Viktimologie je součástí kriminologie obohacující kriminologické znalosti o etiologii neboli příčiny trestné činnosti. V širším pojetí ji můžeme definovat jako vědu, která se zabývá oběťmi válek, rasovým pronásledováním či přírodními katastrofami. Za předmět viktimologie se pokládají určité skupiny jevů. Jedná se o osobu oběti, vztahy mezi obětí a pachatelem, roli oběti v procesu viktimizace, odhalování, vyšetřování a soudního projednávání věci. Dále se zaměřuje na pomoc a odškodnění oběti, její rehabilitaci a na ochranu občanů před viktimizací (Novotný, Zapletal, et al., 2004). S obětí trestného činu souvisí pojem viktimnost, což je „disponovanost jedince nebo skupiny osob stát se obětí trestného činu“ (Novotný, Zapletal, et al., 2004, s. 141). Viktimnost souvisí se zaměstnáním, kdy větší riziko stát se obětí trestného činu nesou osoby, které pracují například u policie a u vězeňské služby. S viktimností je spojený věk, přičemž jsou ohroženi především mladí lidé z důvodu jejich rizikovějšímu

způsobu života. Také psychické vlastnosti jako je například zvýšená agresivita, dostává některé jedince do konfliktních situací. Zvýšenou viktimností se vyznačují cizinci, homosexuálové, narkomani, alkoholici. Také osoby, které se chovají asociálně a ty, které mají vazby na podsvětí (prostitutky, kriminální živly) se často se potýkají s útoky svých konkurentů (Novotný, Zapletal, et al., 2004). Proces, kdy se potencionální oběť mění v oběť skutečnou, nazýváme viktimizací. Autoři Novotný, Zapletal, et al. (2004) uvádějí, že viktimologie se zabývá problémy viktimizace, kterými jsou chování oběti, ovlivňující předcházení trestného činu, jeho průběh, ale také odhalení a usvědčení pachatele. Dále se zabývá vztahy oběti a pachatele, které jsou jak objektivní, nezávislé na oběti a pachateli (pracuje ve stejném zaměstnání, žije v sousedství), tak i subjektivní (obchodní partneři, milenci). Míra viktimizace je poslední problém, který zkoumá kvantitativní údaje o počtu obětí. Černíková (2004) rozlišuje viktimizaci primární, sekundární a terciární. Primární viktimizace souvisí s bezprostřední újmou, která má přímou souvislost s přímým jednáním pachatele. Sekundární viktimizace nastupuje dle autorky tehdy, pokud je oběti po ukončení trestného činu způsobena další újma. Může jít o psychické poškozování oběti, kdy na ni reaguje nejbližší okolí nebo se projednává traumatická událost před soudem. Zdrojem může být také necitlivý přístup policie. O terciární viktimizaci mluvíme podle autorky tehdy, jestliže se jedinec nedokáže vyrovnat s traumatickou událostí i když už došlo k nápravě a k odškodnění. Dochází k situacím, že jedinec už není schopný navázat na svou pracovní dráhu nebo i změnit svůj životní styl.

Typologie obětí

Členit oběti trestných činů lze různě. Čírtková (2004) předkládá typologie obětí podle zažitého trestného činu, do kterých zařazujeme oběti přímého fyzického, sexuálního a domácího násilí. Dále sem řadíme oběti, kterým vznikla majetková škoda způsobená vloupáním do jejich soukromí a také oběti podvodů. Reakce na trestný čin je druhá typologie obětí, v níž rozlišujeme oběť pasivní, odevzdanou a aktivní.

Poslední možnou typologií je vzájemné působení mezi obětí a pachatelem, v době kolem spáchání trestného činu. Do literatury tuto typologii uvedl viktimolog E. A. Fattah (1994 In Čírtková, 2004), který rozeznává tyto typy obětí:

- Prvním typem je zúčastňující se oběť. U tohoto typu je zřejmé předcházení interakce pachatele a oběti, jež ovlivňuje pachatelovu motivaci. Pachatel a oběť se tedy ve většině případů znají,
- Naproti tomu u nezúčastňující se oběti, tato interakce chybí, což znamená, že oběť vnímá případné ohrožení až v momentu samotného útoku,
- Třetím typem je oběť provokující, která podcenila nebezpečnost situace, neodhadla dobře pachatele a vystavila se tak viktimogenní situaci,
- Latentní oběť je typická pro svou přítomnost všech viktimogenních faktorů. Role oběti není veřejná, újmu formálně neznáme. Předpoklad velké latence se vyskytuje u fyzického, psychického či sexuálního násilí páchané v rodinách, ale také u sexuálního zneužívání dětí,
- Nepravá oběť získala svou roli nedopatřením, když se objevila na nesprávném místě v nesprávnou dobu a stala se tak náhodně obětí.

Holyst (2001 In Novotný, Zapletal, et al., 2004) člení oběti, které zavinili svou viktimizaci individuálně (oběť – provokatér) nebo příslušností k rizikové, negativně hodnocené skupině (pasák). Oběti, které nezavinily svou viktimizaci dělí individuálně (občan se zastane napadené osoby a sám je přitom zraněn) a příslušností k rizikové, pozitivně hodnocené skupině (policista).

Každý z nás se může stát obětí trestného činu a nikdy nevíme, jak bychom v tu danou chvíli zareagovali, co všechno by se mohlo stát, atd. Je třeba s takovými situacemi za všech okolností počítat a být na ně dobře připraven.

1.6 Penitenciární a postpenitenciární péče

Problematika této podkapitoly úzce souvisí s tresty, jelikož jde o péči a zacházení s vězněnými osobami a následně o jejich podporu po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Tuto oblast spojujeme také s Probační a mediační službou České republiky, která penitenciární a postpenitenciární péči realizuje. Činnost Probační a mediační služby popíši ve třetí kapitole, nyní se zaměřím na přiblížení pojmů penitenciární a postpenitenciární péče.

Pojem penitenciární pochází z latinského slova poenitentia, které překládáme jako lítost, polepšení či nápravu. Jedná se o pojem související s vězeňstvím, který ovšem nevystihuje věznění jako „tvrdé zacházení“, nýbrž jako nápravu, snahu o převýchovu a o začlenění člověka zpátky do společnosti (Mařádek, 2003). Fischer (2006) označuje pojem penitenciární jako volbu a působení nejvhodnějšími výchovně vzdělávacími aktivitami. Tyto aktivity příznivě působí na přeměnu ve vzorcích chování a způsobu života delikventních jedinců. Názory na problematiku penitenciární péče se liší. Někdo vidí penitenciární působení pouze v souvislosti s pachatelem trestných činů při trestu odnětí svobody, jiní tento pojem spojují s výchovným působením na všechny tresty (Vantuch, 1982). Vantuch (1982, s. 42) je přesvědčen, že: „Penitenciární působení je tedy třeba spojovat s výchovným působením trestu odnětí svobody, stejně jako jiných trestů, uložených pachatelům trestných činů a přečinů, s cílem změnit jejich negativní chování a především postoje, které se navenek projevují v asociálním chování.“ Cílem penitenciární politiky je, abychom byli schopni na pachatele výchovně působit a tím ho přiměli k nápravě a pozitivně ovlivnili jeho cestu životem v souladu se zákonem (Vantuch, 1982). Vystává otázka, zda je ukládání alternativních trestů lepším řešením, než výkon trestu odnětí svobody. Pokud je to možné, tak určitě ano. Samotné uvěznění sebou nese dvě základní rizika. Riziko ekonomické, pod které zařazujeme velice vysokou finanční náročnost na uvěznění a riziko psychologické, jehož obsahem je začlenění jedince zpátky do společnosti, které může být neúspěšné, dokonce zde může dojít ještě k horšímu poškození jeho osobnosti. Alternativní tresty například nahrazují uvěznění jinými sankcemi – depenalizace, odbourávají napětí mezi pachatelem a poškozeným formou určených setkání – mediace, možnost výběru pachatele mezi trestním a jiným postihem mimo vězení - diverze neboli odklon, kontrola příkazu probačním pracovníkem, který pachatel dostal od soudu a v němž musí plnit řadu omezení – probace (Mařádek, 2003).

Jednotlivé druhy alternativních trestů si představíme v další kapitole. V každém případě se domnívám, že uložení určitého druhu alternativního trestu, bude pro pachatele efektivnější než trest odnětí svobody.

1.6.1 Postpenitenciární péče

Postpenitenciární péči můžeme definovat jako pozornost, starostlivost nebo péči o osoby propuštěné z vězení (Mařádek, 2005). Černíková (1996, s. 142) uvádí: „Postpenitenciární

péče je zvláštní druh sociální péče, která byla poskytována v samém začátku jen osobám, které byly propuštěny z výkonu trestu odnětí svobody, z ochranného léčení a z ochranné výchovy (u mladistvých). V poslední době byla postpenitenciární péče rozšířena o tzv. včasnou pomoc a sociální péči už ve fázi trestního řízení u obviněné osoby.“ Úzce navazuje na péči penitenciární, zejména když se blíží propuštění odsouzeného. Spousta názorů vede k chápání postpenitenciární péče pouze ve smyslu pomoci osobám, které byly propuštěny z výkonu trestu odnětí svobody. Jedná se o soubor sociální, materiální a výchovné pomoci, ulehčující odsouzeným a zvláště těm, kteří byli ve vězení delší dobu, co nejnějnější adaptaci zpátky do života ve společnosti. Objevují se však zastánci teorie, kteří poukazují na to, že postpenitenciární péče by se měla týkat všech, kteří se dostali do rozporu se zákonem, například ukončili ochranné léčení (Vantuch, 1982). Odlišné výklady tohoto pojmu jsou impulzem pro trojí vymezení postpenitenciární péče, které uvádí Vantuch (1982). V užším smyslu se týká odsouzených, kteří vykonali trest a byli propuštěni na svobodu. Zahrnuje dobrovolnou nabídku pomoci či péče a je jen na nich, jestli ji využijí. V širším smyslu sem řadíme již výše zmiňovanou pomoc, doplněnou o dozor, který by měl být povinný zvláště pro narušené osoby, u kterých nebyla v rámci penitenciární péče dovršena jejich resocializace. Do nejširšího pojetí zahrnujeme pomoc společnosti pro všechny osoby, které se dostali do konfliktu se zákonem jiným způsobem, než vykonáním trestu odnětí svobody. Tato pomoc by byla dobrovolná. Postpenitenciární péči řadíme do oblasti sociální péče, která se specializuje na osoby, které mají za sebou trest odnětí svobody, prošli si trestním řízením, ochranným léčením či ochrannou výchovou. V první řadě tedy jde o prevenci páčání další trestné činnosti (Černíková, Sedláček, 2002).

2 DRUHY ALTERNATIVNÍCH TRESTŮ

Pojem alternativní tresty jsem již nastínil v předcházející kapitole, kde jsem je porovnával s výkonem trestu odnětí svobody, uvedl jsem důvody jejich ukládání a poukázal na pozitivní účinky pro pachatele i společnost. V této kapitole charakterizuji pojem restorativní justice a uvedu její principy, představím jednotlivé druhy alternativních trestů a zaměřím se na trest domácího vězení, jelikož bude zásadní pro praktickou část této práce.

První zmínky týkající se alternativních trestů k trestu odnětí svobody se datují už od roku 1976, kdy byla přijata rezoluce č. 10 „Některé alternativní tresty k vězení“. Přijal ji Výbor ministrů Rady Evropy. V roce 1985 v italském Miláně na 7. kongresu OSN, který projednával předcházení kriminality a zacházení s pachateli, byla přijata rezoluce o snížení počtu vězňů, o alternativách trestu odnětí svobody a o zařazení pachatelů zpět do společnosti (Černíková, Sedláček, 2002). Zezulová (1997 In Kuchta, Válková, 2005) vymezuje širší pojetí alternativních trestů, do nichž řadíme sankce, které neomezují svobodu, nesnižují ztrátu svobody a také sem spadají různé odklady. Do užšího pojetí zařazuje každý trest nespojený s odnětím svobody. Jeho uplatnění spočívá v uložení trestu odnětí svobody, ale okolnosti případu a osobnost pachatele nasvědčují tomu, že účelu trestu lze dosáhnout i jiným způsobem. Naopak Kalmthout, Ouředníčková (1997 In Černíková, 2008) dělí tresty dle zatížení osobní svobody jedince na klasické a alternativní. Klasické tresty se týkají vězení a s ním spojené velké omezení osobní svobody. U alternativních trestů se nejedná o uvěznění, ale o částečné omezení, např. kontrola pachatele na svobodě. Je v nich zahrnováno pozitivní působení a odborný přístup k pachateli, který ho vede např. k náhradě škody či k jejímu zmírnění. Cílem alternativních trestů je aktivita ze strany pachatele i společnosti, aby jejich výkon byl co nejefektivnější. Pokud byly uloženy tresty, které nesouvisí s odnětím svobody, pak je můžeme pochopit tak, že pachateli věříme, jeho osobnost má více pozitivních vlastností, sociální odpovědnosti, která se projevuje lítostí nad spáchaným činem, pachatel si uvědomuje svoji vinu, je připravený nést následky a snaží se odčinit spáchané škody trestným činem (Černíková, 2008).

2.1 Restorativní justice

Myšlenka restorativní justice (z anglického restore – navrátit do původního stavu, obnovit) ovlivnila vnímání samotného trestu. Její principy najdeme v novém trestním zákoníku a

v praxi se tato idea projevuje alternativními tresty, do kterých patří i trest domácího vězení, kterým se budeme zabývat (Štern, Ouředníčková, Doubravová, et al., 2010). Restorativní justici můžeme označit jako soubor určitých cílů a metod, charakterizující určitý přístup k řešení zločinnosti. Jedná se o pojetí trestní justice, ve kterém jsou zastoupeny prvky, které zdůrazňují práva oběti, jejich ochranu a mimosoudní projednávání trestních věcí (Karabec, 2003). Žatecká, Fryšták (2007) ve své publikaci upozorňují, že restorativní justici nemůžeme brát jako jednotný systém reakce společnosti na trestné činy, protože všechny země si její ideu upravují podle vlastních možností. Restorativní justice úzce souvisí s Probační a mediační službou. Probační a mediační služba znamená jeden z velice důležitých nástrojů při uplatňování a prosazování novodobého přístupu k potrestání trestné činnosti, který je založený na modelu výše zmiňované restorativní justice. V českém trestním právu tuto funkci zabezpečuje zákonem č. 257/2000 Sb. zřízená Probační a mediační služba České republiky. V dnešní době můžeme s klidem konstatovat, že účinná realizace majoritních alternativních opatření, se bez vlivu úředníků a asistentů Probační a mediační služby neobejde (Ščerba, 2011).

2.1.1 Principy restorativní justice

Restorativní justici spojujeme s důležitými principy a hodnotami. Jakýkoliv konflikt či spáchaný čin je typický svoji charakteristikou, proto nelze stanovit všeobecný restorativní program nebo techniku (Štern, Ouředníčková, Doubravová, et al., 2010). V publikaci Štern, Ouředníčková, Doubravová, et al., (2010), uvádí Howard Zehr (2003), který je považován za „duchovního otce myšlenek“ koncepce restorativní justice, následující principy a hodnoty. Jedná se o respekt, který je klíčovou hodnotou týkající se oběti a dalších postižených a také se projevuje respekt k pachateli. Odpovědnost nese pachatel za újmu, kterou svým jednáním způsobil a restorativní proces posiluje jeho motivaci k nápravě. Dialog probíhá mezi stranami konfliktu – obětí, pachatel a další dotčené osoby. Participace spočívá v aktivním zapojení všech, kterých se trestný čin týká. Vyváženost si zakládá na nalezení řešení, které bude akceptovatelné všemi účastníky. Princip dobrovolnosti se týká všech, i pachatele. Pospolitost usiluje o zapojení všech členů daného společenství, kde oběť i pachatel žijí. Individualita neboli jedinečnost každé osoby musí být vyvážena vztahem k pospolitosti a musí platit současně. Tento proces bere v úvahu rozdílnost a osobitost každého člověka. Při prvotním seznámení s principy restorativní justice se nám může zdát, že

jsou pro pachatele pohodlné, trest je pro něj velice příznivý a také se můžeme ptát, jak je na tom oběť (Štern, Ouředníčková, Doubravová, et al., 2010). Štern, Ouředníčková, Doubravová, et al. (2010, s. 34) ve své publikaci uvádějí, že tomu tak není: „restorativní justice není pro pachatele snadnější cestou v porovnání s tradiční justicí. Je tomu právě naopak, pachatel je vždy přímo konfrontován s následky svého činu, v mnoha případech osobním setkáním s obětí, je odpovědný a má závazky za odstranění způsobené újmy na morální i materiální úrovni.“

Jednotlivé alternativní tresty

Podle § 52 trestního zákoníku č. 40/2009 Sb., jsou do alternativních trestů zařazovány všechny druhy trestů s výjimkou trestu odnětí svobody.

Za alternativní trest se považuje:

- trest domácího vězení,
- obecně prospěšné práce,
- propadnutí majetku,
- peněžitý trest,
- propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty,
- zákaz činnosti,
- zákaz pobytu,
- zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce,
- ztráta čestných titulů nebo vyznamenání,
- ztráta vojenské hodnosti,
- vyhoštění,
- podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody,
- podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem.

Jak už jsem uvedl v úvodu této kapitoly, předmětem této práce nebudou všechny druhy alternativních trestů. Podrobně se zaměřím především na trest domácího vězení. Trest domácího vězení jsem si vybral z toho důvodu, že se jedná o nejpřísnější a zároveň o druhý

nejčastěji ukládaný alternativní trest. Tento trest mě také zaujal z toho důvodu, že v současné době je hodně medializován a to především kvůli způsobům jeho kontroly, která se původně měla realizovat pomocí elektronického monitorovacího zařízení spolu s pracovníky Probační a mediační služby. Do této chvíle se tak nestalo a tak kontrola trestu domácího vězení leží pouze na „bedrech“ samotných pracovníků. Navíc se jedná o alternativní trest, který nabyl své účinnosti v roce 2010 a mnoho lidí o něm nemá ani v současné době dostatek povědomí.

2.2 Trest domácího vězení

2.2.1 Historie trestu domácího vězení

Hledání jak nenásilně omezit svobodu sahá až do archaických kultur. Primárním cílem bylo zabránit narůstání konfliktu. Lidé neustále hledali možnosti, aby co nejúčinněji vyřešili konflikty a přežili uvnitř svých komunit. S tím souvisí institut tzv. azylu, který poskytoval ochranu a bezpečné útočiště pro pronásledovanou stranu konfliktu či jen sloužil k oddálení pomsty. Některé kultury měly svého tzv. „vyjednavče“, který byl mezi stranami respektován a vyjednával mezi nimi co nejpříznivější řešení konfliktů. K trestu domácího vězení byly v minulosti odsouzeny významné osobnosti. Jako příklad za všechny můžeme uvést Napoleona Bonaparte, který byl uvězněn na ostrově Svaté Heleny (Štern, Ouředníčková, Doubravová, et al., 2010). Trest domácího vězení není v českém právním systému nový. V Rakousko-Uherském Trestním zákoně o zločinech, přečinech a přestupcích, uvedeného patentem č. 117/1852, říšského zákoníku, účinného až do roku 1950 je v § 246 definováno domácí vězení, jako slib odsouzence, že se nevzdálí z domu anebo že ho bude hlídat stráž. Ve stejném zákoně se v § 262 vysvětluje, že domácí vězení může být uloženo jako alternativa prvního stupně – první stupeň vězení najdeme v § 244 téhož zákona a označuje se pouze slovem vězení bez přídatku. Vězení druhého stupně neboli tuhé, nám popisuje § 245 výše uvedeného zákona. Pokud je pachatel trestně bezúhonný, vzdálil by se od svého příbytku, nemohl si hledět svého úřadu, obchodu či výdělků.

Smysl domácího vězení se v současné době od minulosti liší. V historii bylo cílem domácího vězení především izolovat pachatele, který například nebyl vhodný pro uvěznění. Dnes se jedná spíše o to, aby se pachatel co nejlépe integroval do svého přirozeného společenského prostředí.

2.2.2 Činnost Probační a mediační služby v rámci trestu domácího vězení

Štern, Ouředníčková, Doubravová, et al., 2010 uvádějí, že hlavní podmínkou pro správnou funkci a smysl domácího vězení je zapotřebí součinnost soudu s Probační a mediační službou. Podle těchto autorů, totiž úspěšnost trestu závisí na ověřených informacích, které pracovník dodá soudu před rozhodnutím a také na připravenosti, motivaci a informovanosti obviněného, což musí pracovník v průběhu jejich spolupráce bezpodmínečně zajistit. Činnost Probační a mediační služby hraje velice významnou roli ve všech fázích trestního řízení. Štern, Ouředníčková, Doubravová, et al. (2010) uvádějí všechny tři fáze, na kterých se pracovník Probační a mediační služby podílí. Úvodní fáze je předběžné šetření, odehrávající se ještě před rozhodnutím soudu, které spočívá v selekci a hodnocení vhodných pachatelů, poskytuje prvotní informace o domácím vězení a zajišťuje pachatelův písemný slib. V druhé fázi se projednávají podmínky pro nařízení trestu. Je to fáze po pravomocném rozhodnutí soudu a spočívá v zajištění osobních záležitostí pachatele, aby mohl být trest co nejdříve zahájen. Probační a mediační pracovník na to dohlíží, provádí kontrolu obydlí z hlediska bezpečnosti pro namátkové kontroly a tyto informace předkládá soudu. Třetí fází je samotná kontrola trestu (Štern, Ouředníčková, Doubravová, et al., 2010).

V následujících podkapitolách budou podrobně vysvětleny jednotlivé fáze trestu domácího vězení.

2.2.3 Podmínky pro uložení domácího vězení

Podle § 60 odst. 2 trestního zákoníku č. 40/2009 Sb., může být trest domácího vězení uložen jako samostatný pouze tehdy, jestliže vzhledem k charakteru a závažnosti skutku a osobě a poměrům pachatele, není potřeba uložit trest jiný. Hromadění s ostatními druhy trestů lze, ale je spojeno s omezením, které je uvedeno v § 53 odst. 1 trestního zákoníku č. 40/2009 Sb., kde je uvedeno, že domácí vězení vedle trestu odnětí svobody uložit nelze, a to ani v případě trestu odnětí svobody podmíněně odloženého a obecně prospěšných prací. Uložit domácí vězení lze i jako trestní opatření mladistvým pachatelům podle § 24 odst. 1 písm. g) zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže. Soud by měl být při ukládání trestu domácího vězení této kategorii na paměti, že mladým lidem velice snižuje možnost navazování a rozvoj pozitivních společenských vztahů, tzn., že mladiství pachatelé mohou vnímat uložení trestu domácího vězení jako větší újmu, než pachatelé dospělí (Ščerba, 2011).

Povaha a závažnost činu, osoba a poměry pachatele

Trest domácího vězení je druhý nejpřísnější druh trestu a představuje nejpřísnější alternativu k trestu odnětí svobody (Beck, 2009 In Ščerba, 2011). Odpovídá tomu zákonný výčet trestů v § 52 trestního zákoníku č. 40/2009 Sb., kdy trest domácího vězení zaujímá druhé místo a také fakt, že po vykonání trestu domácího vězení není ve srovnání s jinými alternativními tresty spojen se zrodem fikce neodsouzení. Tento fakt se netýká mladistvých pachatelů dle § 35 odst. 6 zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže. Na mladistvého, jenž vykonal trestní opatření domácího vězení, či bylo od výkonu opatření upuštěno, se pohlíží, jako by nebyl odsouzen (Ščerba, 2011). Při posuzování, zda je trest domácího vězení dostatečný, hodnotí soud také povahu a závažnost skutku a poměry pachatele. Povaha skutku, který byl spáchán doma např. prostřednictvím internetu nebo spadající do skupiny domácího násilí, může vyloučit uložení trestu domácího vězení. Důvodem pro odmítnutí trestu domácího vězení, může být závažnost skutku a to v případě, pokud by se na základě určité okolnosti přečinu, např. závažnější následek, jevil tento trest jako naprosto neadekvátní. Znemožnění uložení trestu domácího vězení závisí i na poměrech pachatele. Typický příklad je ten, jestliže pachatel nemá zajištěno trvalé bydliště anebo žije s osobami, které by ho mohly negativně ovlivňovat (Ščerba, 2011).

Písemný slib pachatele

Další podmínku pro uložení trestu domácího vězení je písemný slib pachatele, který jím stvrzuje, že se bude ve stanoveném čase zdržovat ve svém obydlí na uvedené adrese a že při jeho kontrole poskytne všechnu nezbytnou spolupráci (§ 60 odst. 1 písm. b) trestního zákoníku č. 40/2009 Sb.) Ščerba (2011) uvádí, že soud bez dobrovolného slibu pachatele, nemůže trest domácího vězení uložit, což znamená, že jde v České republice o jediný druh trestu, který nemůže být uložen proti vůli pachatele. Tento souhlas je opodstatněn dvěma základními účely. Resocializačním účinkem, tzn., že uložení trestu bude mít větší šanci splnit svůj účel pro pachatele, který s tímto dobrovolně souhlasil a také zajištěním bezproblémového výkonu tohoto trestu, tedy prováděním kontroly trestu domácího vězení.

2.2.4 Výměra trestu, povinnosti pachatele

Obydlí a doba, v níž je odsouzený povinen zdržovat se v určeném obydlí

Obydlí neboli místo výkonu trestu, na které se má vztahovat závazek odsouzeného se zde zdržovat, upřesňuje soud až při nařízení výkonu trestu nikoliv již v odsuzujícím rozsudku (Ščerba, 2011). Odsouzený si na začátku výkonu trestu domácího vězení určí místo jeho výkonu, tedy obydlí, kde se zdržuje (Štern, Ouředníčková, Doubravová, et al., 2010). Soud by ovšem již před uložením trestu domácího vězení měl mít zajištěny podklady o bydlení pachatele, jelikož povaha místa, kde se pachatel zdržuje, hraje roli při zkoumání vhodnosti uložení tohoto trestu. Trest domácího vězení by neměl být uložen, když pachatel nemá bydliště v České republice a také tehdy, jestliže je bydliště nevhodné k výkonu, např. z důvodu mnoha spolubydlících či špatného technického stavu (Ščerba, 2011). Pokud soud nestanoví jinak, „trest domácího vězení spočívá v povinnosti odsouzeného zdržovat se v určeném obydlí ve dnech pracovního klidu a pracovního volna po celý den a v ostatních dnech v době od 20.00 hodin do 05.00 hodin“ (§ 60 odst. 3 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku, ve znění pozdějších předpisů). Dále tento zákon udává, že výše uvedené neplatí, pokud odsouzený v této době vykonává zaměstnání nebo povolání, pokud mu je poskytnuta zdravotní péče ve zdravotnickém zařízení i v případě jeho onemocnění či zranění. Soud také může odsouzenému dovolit návštěvu bohoslužby či náboženského shromáždění i ve dnech pracovního klidu a volna.

Další povinnosti odsouzeného

Mimo základní povinnost, zdržovat se ve stanoveném čase v určeném obydlí, může uložit soud v době výkonu trestu domácího vězení různá omezení a povinnosti k vedení řádného života odsouzeného v souladu se zákonem. Obvykle soud pak ukládá pachateli povinnost, aby dle svých možností uhradil škodu způsobenou trestným činem, kterého se dopustil (Ščerba, 2011). V § 60 odst. 5 trestního zákoníku č. 40/2009 Sb., se nezapomíná ani na pachatele ve věku blízkému věku mladistvých. Soud zde může využít rodiny, školy a dalších subjektů a jejich výchovného působení a uložit jedno z výchovných opatření uvedeného v zákoně č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže a to samostatně, ale i vedle příslušných omezení nebo povinností, které jsou uvedeny v § 48 odst. 4, téhož zákona. Ščerba (2011) uvádí, že u mladistvých je možné trest domácího vězení kombinovat dle § 16 zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže s dohledem probačního úřed-

níka. Pokud soud uloží pachateli k trestu domácího vězení nějakou povinnost, omezení, výchovné opatření nebo podle svých sil musí nahradit způsobenou škodu a on tyto povinnosti nesplní, může mu soud dle § 61 odst. 2 trestního zákoníku č. 40/2009 Sb. nařídít náhradní trest odnětí svobody (Ščerba, 2011).

Náhradní trest odnětí svobody

Kučerová (2010) hovoří o tzv. trestu s náhradou, který je zajímavý tím, že se zde nezapočítává již splněná část trestu. Tato autorka uvádí, že podle § 61 odst. 2, trestního zákoníku č. 40/2009 Sb., soud ukládá náhradní trest odnětí svobody, jestliže dojde ke zmaření trestu domácího vězení, a sice nedodržováním podmínek stanovených v § 60 odst. 3 až 5 uvedeného trestního zákoníku. Ščerba (2011) uvádí, že náhradní trest odnětí svobody, lze odsouzenému nařídít v případě, poruší-li základní povinnost, a sice zdržovat se ve stanovený čas v určeném obydlí, poruší-li povinnost či omezení uložené soudem, poruší-li povinnost nahradit škodu způsobenou trestným činem v rámci svých sil a také, jestliže poruší podmínky výchovného opatření, pokud jde o pachatele ve věku nedalekém věku mladistvých. Dle § 61 odst. 1 trestního zákoníku č. 40/2009 Sb., činí maximální míra náhradního trestu jeden rok.

2.2.5 Výkon domácího vězení

Nařízení výkonu trestu domácího vězení

Nařízení výkonu trestu dle § 334a, zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, činí předseda senátu a to až tehdy, stane-li se rozhodnutí, kterým byl uložen tento trest, vykonatelným. Předseda senátu toto nařízení, v němž je určený jak počátek, tak místo výkonu trestu, odesílá odsouzenému. Podle § 315 odst. 2, zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, nařizuje výkon domácího vězení předseda senátu, jenž rozhodl ve věci v prvním stupni. Dle § 334a, odst. 3, téhož zákona, je stanoveno, že místo výkonu trestu má být na adrese pachatelova trvalého pobytu či v místě, kde se zdržuje. Při stanovení místa výkonu trestu, přihlíží předseda senátu k osobním i rodinným poměrům odsouzeného, a pokud někde pracuje, tak i k jeho zaměstnání a možnosti dopravy do zaměstnání (Ščerba, 2011).

Kontrola výkonu trestu domácího vězení

Zákon č. 140/1961 Sb., o trestním řízení soudním – trestní řád uvádí v § 334b, že „kontrolu výkonu trestu domácího vězení zajišťuje Probační a mediační služba ve spolupráci

s provozovatelem elektronického kontrolního systému, který umožňuje detekci pohybu odsouzeného nebo namátkovou kontrolou prováděnou probačním úředníkem; za tímto účelem je odsouzený povinen probačnímu úředníkovi umožnit vstup do místa výkonu trestu.“ Tento zákon v § 334b popisuje, jak by taková kontrola měla probíhat v praxi. Skutečnost se ale poněkud liší, protože elektronický monitoring zatím není k dispozici a tak veškerá kontrola trestu domácího vězení spočívá v provádění namátkových kontrol pracovníků Probační a mediační služby na uvedené adrese pachatele. Tyto kontroly jsou zaměřeny na to, jestli trest plní svůj účel, zda jejich klient dodržuje podmínky, které mu uložil soud, tzn., že se musí zdržovat ve stanovenou dobu doma, jestli řeší náhradu škody (platí náklady trestního řízení, trestu domácího vězení) a jakým způsobem plní povinnosti a omezení, které mu stanovil soud. Pracovník také klientovi poskytuje odbornou pomoc, pomáhá mu při řešení jeho osobních problémů a snaží se ho nasměrovat k tomu, aby vedl řádný život (Štern, Ouředníčková, Doubravová, et al., 2010). Podle Kučerové (2010) je kontrola výkonu trestu domácího vězení formou namátkových kontrol neefektivní, nebezpečná a finančně nákladná, protože ji vykonávají už tak dost časově zaneprázdnění probační úředníci. Řešení vidí v zavedení navrhovaného elektronického monitoringu, tzv. elektronických náramků, které se osvědčili v Německu či Rakousku, ovšem podotýká, že by se jednalo o velice drahou záležitost. Štern, Ouředníčková, Doubravová, et al. (2010) vidí v zavedení elektronického kontrolního systému mj. rozšíření činnosti pracovníka Probační a mediační služby o součinnost s jejím provozovatelem. Ščerba (2011) dodává, že kontrola prostřednictvím elektronického kontrolního systému může zajišťovat efektivitu trestu domácího vězení o mnoho účinněji, než namátkové kontroly, které provádějí probační a mediační pracovníci.

V současné době zajišťují kontrolu výkonu trestu domácího vězení pouze pracovníci Probační a mediační služby České republiky. V budoucnu by se mohla uskutečnit kontrola pachatelů prostřednictvím elektronického kontrolního systému a mohla by se tak zvýšit efektivita ukládaných trestů. Ovšem otázkou pořád zůstává, kdy k tomu skutečně dojde.

Odklad, přerušení a upuštění od výkonu trestu domácího vězení, změna trestu domácího vězení

Podle § 334d, zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, může předseda senátu z významných důvodů odložit či přerušit výkon trestu domácího vězení na dobu, kterou bude potřeba. Ščerba (2011) uvádí, že významnými důvody jsou např. dlouhodobé zdravotní obtíže, vyžadující hospitalizaci odsouzeného či jeho potřeba zajistit neodkladné ro-

dinné záležitosti. Pokud tyto důvody pominou, tak předseda senátu odklad či přerušení odvolá. Období, po které se výkon trestu domácího vězení odložil či přerušil, nemůže být započítáno do doby výkonu trestu. Proti usnesení o povolení odkladu nebo přerušení či proti usnesení o odvolání odkladu, lze podat stížnost, která má odkladný účinek (§ 334d, zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním). Dle § 334e, zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, může předseda senátu rozhodnout o změně místa, doby či přiměřených omezení a povinností, které odsouzenému stanovil. Děje se to na návrh odsouzeného, státního zástupce či probačního úředníka nebo i bez takového návrhu. Předseda senátu ovšem nesmí v neprospěch odsouzeného přeměnit rozsah povinností nebo omezení (Ščerba, 2011). V § 334e odst. 2, zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, je přípustná stížnost proti rozhodnutí o změně výkonu trestu. Upustit od výkonu trestu domácího vězení či jeho zbytku může provést ministr spravedlnosti i soud (Ščerba, 2011). V § 334f odst. 1, zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, je uvedeno, že ministr spravedlnosti může rozhodnout v případě, pokud odsouzený „byl nebo má být vydán do ciziny nebo předán jinému členskému státu Evropské unie na základě evropského zatýkacího rozkazu.“ Soud upustí od výkonu trestu domácího vězení či jeho zbytku, pokud odsouzený byl či má být vyhoštěn anebo pokud zjistí, že onemocněl životu nebezpečnou, nevléčitelnou duševní nemocí (§ 334f odst. 4, zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním). Pouze tehdy, je přípustná stížnost, která má odkladný účinek (§ 334f odst. 5, zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním). Jestliže dojde k tomu, že oba tyto orgány, čili ministr spravedlnosti či soud upustili od trestu či jeho zbytku, ale poté se vydání, předání či vyhoštění neuskutečnilo anebo se tato osoba vrátí zpět, musí rozhodnout soud o vykonání trestu domácího vězení nebo jeho zbytku (§ 334f odst. 3, zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním).

3 PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA

3.1 Pohled do historie

Probační a mediační služba je v systému justice poměrně mladou institucí, kde společensko-politické souvislosti vývoje naší země ovlivňovaly její vznik a rozvoj. Velmi důležitou roli při procesu vzniku Probační a mediační služby sehrála sociální práce a pomáhající profese (Van Kalmthout a kol., 2003 In Matoušek, 2005). Podle Matouška a kol. (2001) představovala sociální práce cílenou pomoc těm, kteří ji potřebovali. Spočívala především v péči o chudé v kláštorech. Byla potřebná v útulcích pro sirotky a také v tzv. špitálech, Božích domech. Zhruba od konce šedesátých let 20. století se můžeme setkat s představením systému sociálních kurátorů, kurátorů mládeže a současně také se začátkem sociální práce ve věznicích (Van Kalmthout a kol., 2003 In Matoušek, 2005). Štern, Ouředníčková, Doubravová, et al. (2010) uvádí, že pád železné opony v roce 1989 byl pro naši zem bodem obratu. Hovoří o novém startu reformy systému trestní spravedlnosti v Československu a v roce 1992 po jeho rozdělení také v České republice. Matoušek (2005) ve své publikaci uvádí, že založení novel trestněprávních předpisů přinesly instituty, jako jsou alternativy k potrestání, alternativy k trestu odnětí svobody nebo odklony od trestního stíhání – jednalo se o první krok k uplatnění probace a mediace. Vznik a také koncepci probace a mediace ovlivnila katedra sociální práce na FF UK, jejichž studenti a učitelé založili roku 1994 Sdružení pro rozvoj sociální práce v trestní justici. Semináře, odborná setkání, zpracování projektů pro ověření probace a mediace v podmínkách ČR byly aktivity, o které se toto Sdružení zasloužilo. Další významný mezník v rozvoji probace a mediace podle Šterna, Ouředníčkové, Doubravové, et al. (2010) přineslo usnesení vlády v roce 1996, kdy byla na všech okresních soudech v zemi zřízena místa probačních úředníků. Tuto práci vykonávali většinou stávající administrativní pracovníci těchto soudů a v podstatě se jednalo o budoucí ověřování činnosti Probační a mediační služby. K 1. 1. 2001 podle zákona o Probační a mediační službě vznikla státní organizace s působností po celé republice. Tato organizace zajišťuje výkon probace a poskytování mediace (Matoušek, 2005). Velice důležitým krokem při řešení provinění osob mladších osmnácti let, bylo přijetí zákona č. 218/2003 Sb. o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže (Rozum, et al., 2009). Podle Matouška (2005) právě zákon č. 218/2003 Sb. svěřil Probační a mediační

službě kompetence týkající se přípravy, uložení a zajištění výkonu opatření - trestních, ochranných a výchovných.

3.2 Poslání a cíle Probační a mediační služby

Probační a mediační služba České republiky byla ustanovena zákonem č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě, který vstoupil v účinnost k 1. 1. 2001 (Štern, Ouředníčková, Doubravová, et al., 2010). Matoušek, et al. (2005) ve své publikaci uvádí, že jejím posláním je vést k naplňování trestní spravedlnosti. Zejména má vytvářet podmínky k uplatnění alternativních postupů v trestním řízení, zajišťovat účinný výkon alternativních trestů a nalézat účinné reakce na trestný čin, který byl spáchán. Z tohoto důvodu Probační a mediační služba provádí probaci a mediaci a řeší spory mezi obviněnými a poškozenými. Dále se zaměřuje na urovnání konfliktních stavů a obnovení vážnosti k právním normám, které souvisí s trestním řízením. Poslání Probační a mediační služby také spočívá v prevenci a ve snaze snižovat rizika, aby nedocházelo k opakování trestné činnosti (Matoušek, et al., 2005). Jeden z hlavních cílů Probační a mediační služby je integrace pachatele. Podle Matouška a kol. (2001) jde o pomoc při získání takových dovedností či návyků, které klientovi umožní zvládat požadavky společnosti, které jsou pro něj problematické. Úkolem je tedy podpora klientova fungování. U obviněného v tomto procesu dochází k obnovení respektu k právnímu stavu společnosti, k jeho seberealizaci a uplatnění. Dalším cílem je participace poškozeného, kde se Probační a mediační služba snaží, aby se odsouzený sám zapojil do obnovení pocitu bezpečí, integrity a víru ve spravedlnost. Jedná se o „proces“ vlastního odškodnění. Třetím důležitým cílem je ochrana společnosti. Probační a mediační služba přispívá k její ochraně tak, že účinně řeší konflikty a rizikové stavy. Tato činnost je spojena s trestním řízením a také důkladným zajištěním v případě uložení alternativních trestů a opatření (Matoušek, et al., 2005).

3.3 Postavení úředníků a asistentů

Zákon č. 257/2000 Sb. o Probační a mediační službě uvádí, že v každém středisku Probační a mediační služby působí probační úředníci a asistenti. Tito pracovníci jsou v pracovním poměru zaměstnanci státu, jejichž pracovní právní vztahy se řídí podle zákoníku práce. Úředník Probační a mediační služby musí mít magisterské vysokoškolské vzdělání v oblasti společenských věd a složit odbornou zkoušku, které předchází základní kvalifi-

kační vzdělání pro úředníky Probační a mediační služby. Asistentem Probační a mediační služby je fyzická osoba, která má minimálně 21 let, středoškolské vzdělání v oblasti společenských věd a za sebou úspěšné absolvování specializačního kursu pro asistenty. Trestní bezúhonnost a způsobilost k právním úkonům musí splňovat jak probační úředník, tak i asistent Probační a mediační služby.

3.3.1 Práva a povinnosti úředníků a asistentů

Úředník Probační a mediační služby se musí řídit zákony a pokyny předsedy senátu či samosoudce, v přípravném řízení také státního zástupce. Probační úředník spolupracuje jak s obviněným, tak s poškozeným a je činný ve všech fázích trestního řízení. Působí na pokyn soudu nebo státního zástupce, ale také na žádost obviněného nebo poškozeného či jeho blízkých. Zde je ovšem potřeba souhlasu soudce popřípadě státního zástupce. Při těchto činnostech musí být objektivní, nestranný, musí jednat odpovědně, respektovat důstojnost člověka a dodržovat lidská práva a svobody. Nesmí se dopustit takového jednání, kterým by byl mařen účel trestního řízení. V opačném případě může probačnímu úředníkovi předseda senátu, samosoudce a v přípravném řízení i státní zástupce věc odejmout. Pokud obviněný porušil podmínky, povinnosti nebo omezení, jež mu byly stanoveny v rámci dohledu nebo v rámci trestu nespojeného s odnětím svobody, probační úředník o této skutečnosti informuje předsedu senátu či samosoudce, v přípravném řízení státního zástupce. U méně závažných porušení může úředník pouze upozornit obviněného, ale zároveň ho poučit, že v případě opakování nebo závažnějšího porušení dojde k informování výše zmiňovaných orgánů. Úředník Probační a mediační služby má právo zjišťovat stanovisko obviněného k podmíněnému zastavení trestního stíhání, k uložení trestu obecně prospěšných prací nebo k uložení jiného trestu, který není spojený s odnětím svobody. Pokud se jedná o narovnání, úředník zjišťuje stanovisko obviněného i poškozeného. Mezi jeho práva spadá i nahlížení do trestních spisů, jež jsou vedeny u soudu, státního zastupitelství či Policie ČR. Může z nich dělat výpisky, poznámky a případně i pořizovat kopie celých spisů nebo jejich částí. Asistenti střediska, kromě toho, že vykonávají administrativní práce, mohou na pokyn úředníka provádět i jednotlivé úkony. Při této činnosti pro ně platí stejná práva a povinnosti, jako pro úředníka (Zákon č. 257/2000 Sb. o Probační a mediační službě). Další kategorie, kterou je potřeba zmínit v rámci této podkapitoly je institut vyloučení, který je zakotven v § 8 zákona č. 257/2000 Sb. o Probační a mediační službě: „Úředník i asistent PMS

jsou vyloučeni z provedení úkonů probace nebo mediace z obdobných důvodů, které zákon stanoví pro vyloučení orgánů činných v trestním řízení. Jakmile se úředník nebo asistent dozví o skutečnostech, pro které by mohl být vyloučen, oznámí to neprodleně předsedovi senátu nebo samosoudci a v přípravném řízení státnímu zástupci. V řízení může do doby, než je o vyloučení rozhodnuto, učinit jen takové úkony, které nesnesou odkladu.“ O vyloučení úředníka nebo asistenta rozhoduje předseda senátu či samosoudce, v přípravném řízení potom státní zástupce. Proti rozhodnutí nelze podat stížnost (Zákon č. 257/2000 Sb. o Probační a mediační službě). Pro úředníky a asistenty je důležitý také institut mlčenlivosti, jenž je zakotven v § 9 zákona č. 257/2000 Sb. o Probační a mediační službě. Musí zachovat mlčenlivost v průběhu, ale i po skončení pracovního poměru o všech věcech, které se dozvěděli při výkonu činnosti u Probační a mediační služby. Ovšem ve vztahu k Policii ČR, soudu nebo státnímu zástupci institut mlčenlivosti neplatí. Pokud se jedná o mediační činnost, tak úředníky nelze vyslýchat ke skutkovým okolnostem, které jim byly zveřejněny při řešení sporu nebo v jeho souvislosti a které se neprojeví při uzavírání dohody mezi obviněným a poškozeným. To neplatí pro trestnou činnost.

3.4 Mediace, probace, parole – vymezení pojmů

Tato podkapitola bude zaměřena na vysvětlení třech pojmů, které vystihují náplň Probační a mediační služby.

3.4.1 Mediace

Termín mediace má původ v latinském slovu „medius“, což v překladu znamená prostřední. Jedná se o alternativní metodu řešení konfliktů, využívající prostředníka neboli mediátora. Mediátor efektivně vyjednává a napomáhá stranám konfliktu, aby mezi nimi došlo k urovnání jejich sporu, a hledá řešení, které bude přijatelné pro obě strany. Má za úkol řídit jednání, zabezpečit vhodné podmínky, aby mezi účastníky došlo k dorozumění a následnému vyřešení sporu, které bude výhodné pro obě strany. Jeho úkol nespočívá v posuzování či hodnocení problému, ani nerozhoduje o dané podobě jeho řešení, ale podporuje účastníky ke snaze konflikt urovnat vlastními silami. Jeho postavení je na stejné úrovni k oběma stranám (Riskin, Arnold, Keating, Jr., 1997). Zákon č. 257/2000 Sb. o Probační a mediační službě, rozumí mediací „mimosoudní zprostředkování za účelem řešení sporu mezi obviněným a poškozeným a činnost směřující k urovnání konfliktního sta-

vu vykonávaná v souvislosti s trestním řízením.“ Lze ji provádět pouze na základě výslovného souhlasu obviněného a poškozeného (Zákon č. 257/2000 Sb. o Probační a mediační službě). Holá (2003) ve své publikaci představuje základní principy mediace. Prvním z nich je dobrovolnost. Klienti usilují o vyřešení svého konfliktu, kdy dohoda na mediaci konfliktu bývá jejich první. Pozitivní zkušenost a spolupráce ovlivňuje jejich důvěru mezi sebou a ochotu nadále pokračovat. Důvěrnost a důvěra je druhým principem, kdy důvěrnost usnadňuje komunikaci klientů. Informace, které jsou v mediaci zveřejněny, zůstávají důvěrné a nezveřejňují se, pokud se klienti nedomluví jinak. Důvěru rozlišujeme v mediátora a mezi klienty navzájem. Nestrannost, zkušenost a schopnost mediátora, jsou důležité faktory, které ovlivní klienta k dalšímu pokračování v mediaci. Nakonečný (1999 In Holá, 2003) uvádí, že mediace mezi klienty je předpokladem jejich úspěšné spolupráce. Třetí princip, a to změna vztahu soupeřivého na spolupracující je výsledkem mediace, ale zároveň také jejím předpokladem. K mediaci by totiž nemohlo dojít, jestliže by se pro ni klienti nerozhodli a na ní nedohodli. Dalšími principy, které autorka uvádí ve své publikaci, jsou orientace na budoucnost, pochopení odlišností, hledání nových možností – alternativy, nestrannost, svoboda rozhodování a převzetí zodpovědnosti. Cílem mediace není „jen“ vyřešení konfliktu. Dílčí cíle se vzájemně podílejí na cíli konečném a to na spokojenosti klienta, účastníka mediace (Holá, 2003).

3.4.2 Probace

Tento pojem pochází z latinského probare, což znamená zkoušet, ověřovat, dohlížet. V činnosti Probační a mediační služby jde především o výkon dohledu pracovníka (Štern, Ouředníčková, Doubravová, et al., 2010). Za zakladatele probace se považuje John Augustus, který se živil výrobou obuvi v Bostonu. Tento muž byl vlastně prvním probačním pracovníkem a má na svědomí přijetí prvního probačního zákona roku 1858 ve státě Massachusetts (Černíková, Makariusová, 1996). Zákon č. 257/2000 Sb. o Probační a mediační službě, rozumí probací „organizování a vykonávání dohledu nad obviněným, obžalovaným nebo odsouzeným, kontrola výkonu trestů nespojených s odnětím svobody, včetně uložených povinností a omezení, sledování chování odsouzeného ve zkušební době podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, dále individuální pomoc obviněnému a působení na něj, aby vedl řádný život, vyhověl soudem nebo státním zástupcem uloženým podmínkám, a tím došlo k obnově narušených právních i společenských vztahů.“ Podstata

probace spočívá v pachatelově převýchově a v pozitivním působení na něj. Splňuje svůj účel, jestliže je založena na kombinaci prvků kontroly, poradenství a pomoci. Význam probace spočívá v rozdílnějším přístupu v zacházení k pachatelům různých trestných činů, ve využití účinnějších způsobů k reakci na kriminalitu, která je méně závažná než trest odnětí svobody a také probace vytváří lepší podmínky k možnosti, jak trestat závažnější trestné činy. Probace zvyšuje účinnost trestní sankce a dosahuje vyváženosti mezi trestní represí a prevencí. Pachatel nemusí projít negativními zkušenostmi z výkonu trestu odnětí svobody, které by mu mohli způsobit škodlivé důsledky jako je např. nepřátelský postoj vůči okolí, vyškolení se pro dráhu zločinu nebo neschopnost znovu se začlenit do společnosti kvůli nucené izolaci. V probaci se objevuje prostředek humanizace, jelikož tolik nenarušuje sociální vazby pachatelů a také je podstatně méně psychicky traumatizuje (Sotolář, Púry, Šámal, 2000).

3.4.3 Parole

Parole je pojem, který pochází z francouzského „je donn ma parole“, což v češtině znamená „dávám své slovo“. V dnešní době se používá „ve smyslu označení situace, kdy pachatel je z vězení propuštěn na svobodu, a to za podmínky, že slíbí, tj. dá své slovo, podrobit se po propuštění po určenou dobu stanoveným podmínkám.“ (Štern, Ouředníčková, Doubravová, et al., 2010, s. 103). Parole neboli podmíněné propuštění spočívá ve splnění zákonem stanovených podmínek, kdy se trest vykonávaný ve vězení mění na trest, který je vykonáván na svobodě. Parole se v Československu poprvé realizovala v roce 1919 (Štern, Ouředníčková, Doubravová, et al., 2010). Sotolář, Púry, Šámal (2000) ve své publikaci uvádí, že jde o „most“ mezi vězením a životem ve společnosti. Parole vychází z přesvědčení, že postupný návrat, který je podporován kontrolou, vedením a pomocí probačního úředníka, pomáhá pachatelově integraci do života ve společnosti. Avšak nároky na zajištění bezpečnosti občanů a ochranu společnosti se při této formě výkonu trestu (mimo vězeňské zařízení) nesnižují, pouze se prodlužuje doba kontroly chování odsouzeného. Součástí kontroly by měly být resocializační aktivity navazující na penitenciární program, který se používá ve vězení. Uplatnění parole spočívá v možnosti pachatele zůstat ve společnosti, žít s rodinou a být zodpovědný za své chování, tzn., že například může snadněji uhradit škodu, kterou způsobil svým jednáním, přičemž náprava způsobených následků může mít také terapeutický význam.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 METODOLOGIE VÝZKUMU

V této kapitole se budu věnovat volbě výzkumné strategie, představím hlavní cíl výzkumu a dílčí cíle. Dále charakterizuji výzkumný soubor, popíši techniku sběru dat a rozeberu způsob zpracování dat. V závěru se také zmíním o etice, kterou jsem při výzkumu zachoval a uvedu otázky k rozhovorům, které jsem jednotlivým pracovníkům Probační a mediační služby pokládal. Součástí této kapitoly budou i části jednotlivých rozhovorů s pracovníky Probační a mediační služby.

4.1 Výzkumná strategie

Na základě zvoleného tématu jsem se rozhodl pro kvalitativní výzkumnou strategii. Dle Dismana (2002) je kvalitativním výzkumem označováno nečíselné šetření a interpretace sociální reality, jehož cílem je odhalit význam pokládaný sdělovaným informacím. Kvalitativní výzkumnou strategii jsem zvolil proto, aby mi umožnila více proniknout do zkoumané oblasti. Odhalila mi názory, představy a pohledy probačních a mediačních pracovníků na zkoumanou problematiku. Miovský (2006) charakterizuje kvalitativní přístup jako přístup, který pro deskripci, rozbor a interpretaci nekvantifikovaných vlastností zkoumaných jevů používá kvalitativní metody. Gavora (2000) dodává, že kvalitativní výzkum uvádí své zjištění nikoliv v číselné, nýbrž ve slovní podobě. Jde o výstižný, tvárný a detailní popis. Dále podotýká, že výzkumník v kvalitativním výzkumu usiluje o sblížení se zkoumanými jedinci a současně se snaží proniknout do situací, v nichž zkoumaní jedinci vystupují. Jen tak je totiž může výzkumník pochopit a popsat.

4.2 Cíl výzkumu

Za hlavní cíl si tato bakalářská práce klade zjistit pohled odborné veřejnosti, respektive pracovníků Probační a mediační služby České republiky na výkon alternativního trestu domácího vězení.

Abych získal odpověď na tento hlavní cíl, stanovil jsem si dílčí cíle, které měly napomoci lepšímu pochopení a ucelenějšímu pohledu na zkoumanou problematiku. Dílčími cíli jsou:

- Zjistit názor pracovníků Probační a mediační služby na vznik trestu domácího vězení,

- Zaměřit se na zkušenosti pracovníků Probační a mediační služby s trestem domácího vězení z hlediska personálního, finančního, materiálního zabezpečení a spolupráci s Vězeňskou službou České republiky,
- Zaměřit se na reakce obviněných, odsouzených k trestu domácího vězení z pohledu pracovníků Probační a mediační služby,
- Zjistit zda pracovníci Probační a mediační služby spatřují nově získané návyky či změny chování u odsouzených k trestu domácího vězení,
- Zjistit jaký konkrétní dopad měl uložený trest domácího vězení na chování a život odsouzených,
- Vyzkoumat v čem spatřují pracovníci Probační a mediační služby výhody a nevýhody ukládání trestu domácího vězení.

4.3 Výzkumný soubor

Pro realizaci výzkumu jsem si vybral pracovníky Probační a mediační služby České republiky. Dohromady se jednalo o šest respondentů. Tři pracovníci ze střediska Probační a mediační služby v Olomouci a tři pracovníci ze střediska Probační a mediační služby v Přerově. Použil jsem metodu záměrného (účelového) výběru. Miovský (2006) ve své publikaci uvádí, že se jedná o nejrozšířenější metodu selekce, se kterou se můžeme v kvalitativním přístupu setkat. Pro svou práci jsem tedy aplikoval metodu záměrného výběru přes instituce. Výše zmiňovaný autor charakterizuje záměrný výběr pomocí metody institucí, jako využití určitého typu služeb nebo činností, stanovených pro cílovou skupinu, která nás zajímá. Nejdříve jsem telefonicky kontaktoval vedoucího střediska Probační a mediační služby v Olomouci a vedoucí střediska Probační a mediační služby v Přerově a domluvil si s nimi osobní setkání na uvedených střediscích, které se uskutečnilo koncem měsíce února a počátkem měsíce března. Vedoucím v jednotlivých pracovištích jsem objasnil úmysl výzkumu a zajistil jejich souhlas o možnosti provést rozhovory v prostorách středisek Probační a mediační služby v Olomouci a v Přerově s pracovníky těchto organizací. Poté probíhaly rozhovory v uvedených střediscích. Nejprve ve středisku Probační a mediační služby v Olomouci a poté ve středisku Probační a mediační služby v Přerově. Pro výběr výzkumného vzorku nebyla stanovena žádná specifická kritéria, která by museli respondenti splňovat. Pohlaví komunikačních účastníků nehrálo žádnou roli. Oslovil jsem tři

pracovníky ze střediska Probační a mediační služby v Olomouci a tři pracovníky ze střediska Probační a mediační služby v Přerově a požádal je o rozhovor. S jejich souhlasem jsme se jak na středisku Probační a mediační služby v Olomouci, tak na středisku Probační a mediační služby v Přerově odebrali do kanceláří dotazovaných pracovníků. Pracovníci byli seznámeni, že rozhovory budou anonymní a využijí se pouze pro potřeby mé bakalářské práce. Dále byli informováni, že rozhovory budou nahrávány na diktafon s požádáním o jejich souhlas s nahráváním rozhovoru. Všechny dotazované pracovníky jsem ujistil, že po přepsání rozhovorů, budou z diktafonu ihned vymazány. Dohromady jsem provedl šest rozhovorů. Žádný z pracovníků neodmítl nahrávání rozhovoru na diktafon. Tři rozhovory ve středisku Probační a mediační služby v Olomouci a tři rozhovory ve středisku Probační a mediační služby v Přerově.

4.4 Sběr dat

Jako metodu sběru dat jsem zvolil strukturované interview. Domnívám se, že pro pracovníky Probační a mediační služby, se kterými interview probíhal, je zcela přirozené vést rozhovor, jelikož jsou denně v kontaktu se svými klienty a tudíž jsou na tuto formu komunikace a danou problematiku zvyklí.

Dle Miovského (2006) je strukturované interview metoda, která je na rozhraní mezi dotazníkovými metodami a interview, ovšem osobní kontakt a motivační činnost má pozitivní vliv na vyšší validitu odpovědí. Má nastálo dané schéma, které je pro tazatele zavazující a současně mu nenabízí přílišný prostor pro velké změny či úpravy. Znění a pořadí otázek je jasně dané. Jeho příprava pro provádění je technicky obtížná, není zde prostor pro improvizaci a jde o to zabezpečit maximálně standardizované podmínky jeho průběhu. Gavora (2000) dodává, že z časového hlediska není tento druh interview tolik náročný. Sběr dat se probíhal koncem měsíce února a počátkem měsíce března. Probační a mediační službu v Olomouci a v Přerově jsem navštívil vždy na základě předchozí telefonické domluvy. Neměl jsem stanovené žádné kritérium, zajímal mě jejich souhlas s nahráváním na diktafon, jak jsem již zmiňoval při popisu výzkumného souboru. Rozhovory probíhaly s každým pracovníkem zvlášť, vždy byli před jeho zahájením seznámeni, na co se bude rozhovor zaměřovat. Pracovníci Probační a mediační služby své odpovědi přizpůsobili předem připravené struktuře, a jelikož jsou odborníci na danou problematiku, ihned a se zaujetím odpovídali. Se všemi pracovníky Probační a mediační služby se mi pracovalo velice dobře, po

ukončení rozhovoru jsem jim poděkoval za vstřícnost, ochotu při poskytování informací a za čas věnovaný rozhovoru.

4.5 Způsob zpracování dat

Po nahrání rozhovorů jsem je doslovně přepsal. Jednotlivé fáze, podle kterých jsem postupoval, popisují níže.

4.5.1 Transkripce

Miovský (2006) ve své publikaci uvádí, že transkripcí označujeme převedení získaných dat netextového charakteru do charakteru textového. Tento autor charakterizuje transkripci jako prvotní snížení dat. Systematičnost, je při tomto procesu základní princip vedoucí k plánovité a systematické redukci. Transkripce a její způsob provedení musí být realizován tak, aby v rozdílných úsecích práce a během práce rozdílných výzkumníků nevykazoval podstatné odchylnosti. Délka rozhovorů, které jsem prováděl s pracovníky Probační a mediační služby, byla v rozmezí od 40 do 50 minut. Jak jsem již uvedl výše, pracovníci Probační a mediační služby na mé otázky ihned reagovali. Po nahrání rozhovorů na diktafon jsem je doslovně přepsal a po předchozí domluvě je z diktafonu ihned vymazal.

4.5.2 Kódování

Kódování je podle Hendla (2005) synonymem pro rozkrytí dat směrem k jejich následné interpretaci a novému ucelení. Pro svou práci jsem využil otevřené kódování. Strauss, Corbinová (1999) ve své publikaci uvádí, že otevřené kódování je úsek analýzy, zabývající se označováním a tříděním pojmů prostřednictvím důkladného studia údajů. Tito autoři zároveň dodávají, že při otevřeném kódování jsou údaje rozebrány na individuální části a pozorně prozkoumány. Následně jsou porovnáním vypátrány podobnosti, rozdíly, a rovněž jsou pokládány otázky o jevech údají reprezentovaných. Tento proces zahrnuje zvažování a zkoumání našich vlastních, ale také cizích dohadů o jevu, čímž se směřuje k novým nálezům.

Informace získané z rozhovorů jsem rozčlenil a označil různými barvami, což mi usnadnilo lépe se orientovat v textu. Při následném rozlišování textu pastelkami, jsem do textu zaznamenával různé poznámky, které mi taktéž posloužily v lepší orientaci a usnadnily mi

následné vyhodnocování. Podle analýzy textu kódováním, jsem vybral kategorie a podkategorie, které jsem v rozhovorech zkoumal.

4.5.3 Metoda kontrastů a srovnávání

Podle Miovského (2006) je kontrastování velice významná technika, pokud od sebe potřebujeme lépe odlišit, např. dvě identifikované kategorie a zdůraznit rozdíly, které mezi nimi jsou. A to i přes to, že spolu mají hodně společného. Zároveň může být kontrastování velmi prospěšné při poukázání na některé kontextuální odlišnosti určitého jevu, který vlivem zvlášť některých kontextuálních vztahů může mít odlišný charakter.

Ve vybraných podkategoriích jsem rozčlenil pomocí barevných pastelek názory jednotlivých komunikačních partnerů na danou problematiku a mezi sebou je porovnal.

4.5.4 Etika výzkumu

Při provádění výzkumu jsem postupoval dle etických zásad, které jsem pokládal za důležité. Pracovníci Probační a mediační služby realizovali výzkum dobrovolně, rozhodovali se pouze na základě vlastní vůle, jestli se výzkumu zúčastní či nikoliv. Před začátkem rozhovoru jsem jednotlivé pracovníky Probační a mediační služby obeznámil s tématem rozhovoru a ujistil je, že po ukončení výzkumu a přepsání informací do bakalářské práce, budou rozhovory ihned smazány. Současně jsem se s účastníky výzkumu dohodl, že z hlediska ochrany osobních údajů, nebudu uvádět jejich jména. Komunikační partnery jsem také seznámil s možností předčasného ukončení rozhovoru z jakéhokoliv důvodu, čehož ovšem nikdo z nich nevyužil.

4.5.5 Rozhovory s pracovníky Probační a mediační služby

Cílem rozhovorů s Pracovníky Probační a mediační služby bylo získat odpovědi na tyto výzkumné otázky, které směřují k hlavnímu cíli této práce:

- Jak se pracovníci Probační a mediační služby staví k trestu domácího vězení?
- Jaké mají pracovníci Probační a mediační služby osobní zkušenosti s kontrolou trestu domácího vězení?
- Jakým způsobem obviněný, odsouzený reaguje na možnost trestu domácího vězení?

- V čem pracovníci Probační a mediační služby vidí pozitivní i negativní změny v chování odsouzených k trestu domácího vězení?
- Má trest domácího vězení podle pracovníků Probační a mediační služby konkrétní dopad na život odsouzených a jejich rodin?
- Jaké konkrétní výhody i nevýhody pracovníci Probační a mediační služby popisují při ukládání trestu domácího vězení?

Abych získal odpovědi na tyto výzkumné otázky, pokládal jsem pracovníkům Probační a mediační služby při rozhovoru následující otázky:

- 1) Jak dlouho pracujete u Probační a mediační služby?
- 2) Které konkrétní problematice se věnujete?
- 3) Jaká je vaše pracovní náplň? Kolik času trávíte v kanceláři a kolik v terénu na kontrolách?
- 4) Jak se stavíte k alternativním trestům? Vnímáte je jako užitečné či nikoliv? Proč?
- 5) Je podle Vašich zkušeností dostačující současné legislativní nastavení alternativních trestů? Upravili byste či změnili zákon?
- 6) Jak vnímáte trest domácího vězení, co konkrétně si o tomto trestu si myslíte?
- 7) Je podle Vás dostatečné personální, finanční a materiální zabezpečení Probační a mediační služby obecně?
- 8) Jak se Vám jeví spolupráce Probační a mediační služby s Vězeňskou službou? Je na dobré úrovni?
- 9) V čem vidíte účinnost ukládání alternativního trestu domácího vězení? Z jakého důvodu?
- 10) Napadají Vás rizika spojená s uložením alternativního trestu? A to jak pro odsouzené, tak pro společnost obecně.
- 11) Jak konkrétně probíhá kontrola domácího vězení? Můžete to blíže specifikovat?
- 12) Jaká je časová náročnost kontroly trestu domácího vězení?
- 13) Jak často provádíte kontroly klientů během výkonu trestu domácího vězení?
- 14) Převládají spíše pozitivní nebo negativní reakce na možnost uložení trestu domácího vězení? Proč tomu tak je?
- 15) Jak se k trestu domácího vězení nejčastěji staví rodina odsouzeného?

- 16) Mohli odsouzení během výkonu trestu domácího vězení získat nějaké nové návyky? Jsou schopni resocializace?
- 17) Domníváte se, že trest domácího vězení může pozitivně ovlivnit chování odsouzených? Jak konkrétně?
- 18) Jaký má podle Vás uložený trest domácího vězení dopad na odsouzeného a jeho rodinu.
- 19) V čem vidíte pozitivní i negativní změny v chování odsouzených? Buďte konkrétní.
- 20) Chtěli byste ještě něco k této problematice dodat?

5 ANALÝZA A INTERPRETACE DAT

Tato část práce je zaměřena na analýzu a interpretaci nasbíraných dat, které plynou z jednotlivých rozhovorů. Data byla získána prostřednictvím strukturovaných rozhovorů, s pracovníky Probační a mediační služby ve středisku v Olomouci a ve středisku v Přerově. Získaná data pomohla s odpověďmi na jednotlivé dílčí cíle a výzkumné otázky, které jsou vodítkem pro zodpovězení hlavního cíle práce.

Prostřednictvím analýzy rozhovorů formou otevřeného kódování, byly identifikovány tři kategorie, pod které byly zařazeny různé podkategorie. Kategorie jsou tyto:

- Pracovníci Probační a mediační služby,
- Alternativní tresty,
- Trest domácího vězení.

Pracovníci Probační a mediační služby

S touto kategorií souvisejí pojmy týkající se problematiky Probační a mediační služby, ale i samotných pracovníků Probační a mediační služby.

- Délka praxe,
- Problematika,
- Pracovní náplň.

Alternativní tresty

Tato kategorie je zaměřena na problematiku alternativních trestů obecně.

- Legislativa,
- Užitečnost,
- Rizika.

Trest domácího vězení

V této kategorii je věnována pozornost alternativnímu trestu domácího vězení.

- Vnímání,
- Reakce odsouzených,

- Kontrola,
- Rodina,
- Změny v chování.

5.1 Pracovníci Probační a mediační služby

- **Délka praxe**

Z rozhovorů vyplývá, že nejdéle, a sice 11 let, pracuje u Probační a mediační služby komunikační partner č. 3, následuje komunikační partner č. 4, který v této organizaci pracuje sedm let. Komunikační partneři č. 2, č. 5, č. 6, pracují u Probační a mediační služby šest let a komunikační partner č. 1 zde pracuje půl roku. Z těchto čísel vyplývá, že dotazovaní komunikační partneři pracují až na komunikačního partnera č. 1 u Probační a mediační služby poměrně dlouhou dobu a tudíž by měli být v dané problematice poměrně zkušení.

Komunikační partner č. 1: „*Pracuji zde asi půl roku.*“

Komunikační partner č. 2: „*Šest let.*“ (ř. 10)

Komunikační partner č. 3: „*Jedenáct let.*“ (ř. 10)

Komunikační partner č. 4: „*Sedm let.*“ (ř. 10)

Komunikační partner č. 5: „*U PMS jsem zhruba asi tak 6 let.*“ (ř. 10)

Komunikační partner č. 6: „*U probační služby jsem asi 6 let.*“ (ř. 10)

- **Problematika**

Komunikační partneři se zaměřují na různou problematiku. Na trest domácího vězení se soustředí všichni dotazovaní pracovníci, ať už v jakékoliv podobě. Stejně tomu tak je i v případě dohledů. Následuje trest obecně prospěšných prací, který mají na starosti komunikační partneři č. 1, č. 3, č. 6. Komunikační partner č. 2 se zabývá přípravným řízením a komunikační partner č. 4, trestem zákazu vstupu na sportovní kulturní a jiné společenské akce. Komunikační partner č. 4 má v popisu práce i spolupráci s věznicí. Na mladistvé se zaměřuje komunikační partner č. 5.

Srovnávání

Z rozhovorů vyplývá, že dohledy a trest domácího vězení mají na starosti komunikační partneři č. 1, č. 2, č. 4, č. 5, č. 6. Kombinací trestu obecně prospěšných prací a trestu domácího vězení se zabývají komunikační partneři č. 1, č. 3, č. 6. Naproti tomu se pouze trestem zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce zabývá pouze komunikační partner č. 4. Tentýž pracovník jako jediný spolupracuje s věznicí. Komunikační partner č. 5 se zabývá jako jediný problematikou mladistvých.

Komunikační partner č. 1: „*Věnuji se problematice obecně prospěšných prací, mám také ale dohledy a také jezdím kontrolovat trest domácího vězení.*“ (ř. 12-13)

Komunikační partner č. 2: „*Podmíněné propuštění s dohledem, podmíněné odsouzení s dohledem, přípravné řízení, náhrada vazby s dohledem, kontrola výkonu TDV.*“ (ř. 12-13)

Komunikační partner č. 3: „*Věnuji se trestu obecně prospěšných prací a částečně trestu domácího vězení.*“ (ř. 12-13)

Komunikační partner č. 4: „*Dohledy, trest domácího vězení, trest zákazu vstupu, spolupráce s věznicí.*“ (ř. 12-13)

Komunikační partner č. 5: „*Moji agendou jsou mladiství. Mám také ale dohledy. Také kontrola trestu domácího vězení.*“ (ř. 12-13)

Komunikační partner č. 6: „*Věnuji se různým agendám. Na starost mám obecně prospěšné práce, také dohledy. Samozřejmě trest domácího vězení.*“ (ř. 12-13)

Jedním z dílčích cílů bylo zjistit, jaké mají pracovníci Probační a mediační služby zkušenosti s personálním, finančním a materiálním zabezpečením. Všichni komunikační partneři uvádějí, že personální zabezpečení je nedostačující. Čtyři komunikační partneři, respektive komunikační partner č. 1, č. 2, č. 5, č. 6 vnímají finanční zabezpečení jako nedostatečné, komunikační partner č. 3 se vyjádřil neutrálně a komunikační partner č. 4 vnímá finanční zabezpečení jako dostatečné. Co se týká materiálního zabezpečení, tak ho pouze komunikační partner č. 3 bere jako nedostačující, ostatní ho vnímají jako dobré, přiměřené.

Srovnávání

Rozhovory ukázaly, že personální zabezpečení je podle všech komunikačních partnerů dostatečné. Komunikační partneři č. 1, č. 2, č. 5, č. 6 se shodují, že finanční zabezpečení je

nedostatečné a naproti tomu hodnotí materiální zabezpečení jako dostatečné. Komunikační partner č. 4 považuje finanční i materiální zabezpečení za dostatečné, ale jeho kolega, komunikační partner č. 3, považuje materiální zabezpečení za nedostačující a k finančnímu zabezpečení se vyjádřil neutrálně.

Komunikační partner č. 1: „*Myslím si, že by se personální zajištění služby, mohlo navýšit, stejně tak financování pracovníků. Případů pro PMS narůstá, stejně tak počet trestních stíhání a přečinů. Určitě i tou dobou, jaká teď je. Lidé nemají moc peněz, nemají na jídlo pro sebe a své blízké, kradou. Je to jedno s druhým. Materiální zabezpečení je dobré.*“ (ř. 59-65)

Komunikační partner č. 2: „*Co se týká personálního zabezpečení, to vnímám jako nedostatečné. Finanční zabezpečení je podle mého názoru víc než nedostatečné.*“ (ř. 47-48)

Komunikační partner č. 3: „*Chybí to podstatné a to monitorovací zařízení.*“ (ř. 43)

„*To, že jsou zakoupeny vozidla, je sice hezké, ale není v silách PMS neustále, denně kontrolovat všechny klienty. PMS nezaručí, že odsouzený se skutečně neustále zdržuje ve stanovené době v prostředí, kde je TDV realizováno.*“ (ř. 45-47)

Komunikační partner č. 4: *Finanční a materiální zabezpečení lze považovat za dostačující, po personální stránce, by jsme posílení uvítali.* (ř. 39-40)

Komunikační partner č. 5: „*Horší už je však personální a následně finanční zabezpečení.*“ (ř. 69-70)

Komunikační partner č. 6: „*Když se podívám na materiální zabezpečení, tak to vnímám jako dostačující.*“ (ř. 65-67)

- **Pracovní náplň**

Analýza rozhovorů ukázala, že komunikační partneři tráví většinu času v kanceláři, 75 až 90%. Zbývající pracovní dobu využívají pro práci v terénu, na kontrolách, jednáních u soudů či konzultacemi s policií.

Srovnávání

Při podrobném zkoumání uvádějí všichni komunikační partneři s výjimkou komunikačního partnera č. 1, dobu v procentech, kterou tráví v kanceláři a kterou v terénu. Komunikační partner č. 1 popisuje přímo náplň svojí práce, aniž by uváděl čas strávený v kanceláři či v terénu. Komunikační partneři č. 1, č. 2 uvádějí, že kontrolují trest domácího vězení. Komunikační partner č. 2 jako jediný uvádí, že provádí konzultace na Policii ČR a Okresním

státním zastupitelství. Komunikační partneři č. 3, č. 4, č. 5, č. 6 se vyjadřují pouze k času strávenému v kanceláři a v terénu a nepopisují svou přesnou náplň práce, jako komunikační partneři č. 1, č. 2.

Komunikační partner č. 1: „*Mou pracovní náplní je jednání s klienty v rámci výkonu trestu obecně prospěšných prací, získání stanoviska obviněného k trestu obecně prospěšných. V rámci své pracovní doby jednání také s poskytovateli a kontrola výkonu trestu OPP klienty. Také samozřejmě chodím na soudy na veřejná zasedání.*“ (ř. 16-19)

Komunikační partner č. 2: „*Odhadem cca 75% času v kanceláři, zbylých 25% - kontrola v místě bydliště, kontrola trestu domácího vězení, konzultace na Policii ČR a Okresním státním zastupitelství - v rámci přípravného řízení.*“ (ř. 16-17)

Komunikační partner č. 3: „*V kanceláři při administrativní práci trávím asi 80% času. Na kontrolách zbylých 20%.*“ (ř. 16-17)

Komunikační partner č. 4: „*V kanceláři trávím cca 90% času, 10% v terénu.*“ (ř. 19)

Komunikační partner č. 5: „*Když to tak vezmu, tak asi 90 % času trávím v kanceláři a zbytek na různých šetřeních.*“ (ř. 19-20)

Komunikační partner č. 6: „*Řekla bych, že tak 80 % času trávím v kanceláři s klienty a také samozřejmě se spisy. No a zbylých 20 % času jsem v terénu.*“ (ř. 19-20)

Spolupráce Probační a mediační služby s Vězeňskou službou, byl další dílčí cíl, který nám na základě položených otázek odhalil, že ji komunikační partneři č. 1, č. 2, č. 4, č. 6 hodnotili podle svých zkušeností jako dobrou. Komunikační partneři č. 3, č. 5 ji považují za dostačující, ale pouze z doslechu svých kolegů, jelikož se na ní nikdy nepodíleli.

Komunikační partner č. 1: „*Myslím si, že ano.*“ (ř. 68)

Komunikační partner č. 2: „*Spolupráce s Vězeňskou službou je velmi dobrá, alespoň z mého pohledu a mých zkušeností.*“ (ř. 53-54)

Komunikační partner č. 3: „*O spolupráci PMS s VS ve vztahu k domácímu vězení zatím nevím. Zatím vše kontroluje PMS.*“ (ř. 50-51)

Komunikační partner č. 4: „*S Vězeňskou službou spolupracujeme pouze okrajově a spolupráce je na požadované úrovni.*“ (ř. 46-47)

Komunikační partner č. 5: „*Ta je podle mého názoru a ohlasu kolegů asi dostačující. Mě to však nepřísluší hodnotit, jelikož s vězeňskou službou já osobně do kontaktu skoro nepřijdu.*“ (ř. 73-74)

Komunikační partner č. 6: „*Tam si myslím, že problémy určitě nejsou. Spolupráce je podle mého názoru na dobré úrovni.*“ (ř. 72-73)

5.2 Alternativní tresty

- **Legislativa**

Z rozhovorů bylo patrné, že každý z komunikačních partnerů vnímá současné legislativní nastavení jako dostačující. Zákon by ovšem upravilo pět z nich, a sice komunikační partneři č. 1, č. 3, č. 4, č. 5, č. 6. Komunikační partner č. 2 vidí změnu zákona jako složitou záležitost. Komunikačnímu partnerovi č. 1 se nelíbí stanovená doba pro odpracování alternativního trestu obecně prospěšných prací. Ta se podle nového trestního zákoníku prodloužila na dva roky, což komunikační partner č. 1 hodnotí jako dlouhou dobu. Zdůvodňuje to tím, že pokud chce odsouzený trest vykonat, vykoná ho do půl roku od uložení. V tomto případě je rok zcela dostačující doba. Pokud nebude odsouzený jevit zájem ani po půl roce od uložení, většinou tomu tak bude i po delší čas. Komunikační partner č. 3 by stanovil přísnější pravidla pro dodržování trestů a rychlejší sankce v případě nedodržování. Problematiku podmíněného propuštění hodnotil jako nedostačující komunikační partner č. 4, své tvrzení ovšem nechtěl dále rozvádět. Zaujal mě názor komunikačního partnera č. 6, který zmínil náhradní trest u domácího vězení. Uvádí, že dříve byl za porušení trestu domácího vězení stanoven náhradní trest odnětí svobody, například na jeden rok. Podle nového trestního zákoníku, může jít pachatel v případě porušení trestu do vězení na dobu, která mu zbývá do výkonu trestu domácího vězení, což může být i jeden den.

Srovnávání

Při porovnání jednotlivých výpovědí komunikačních partnerů, vyplývá, že pouze komunikační partner č. 2 o změně zákona neuvažoval, ostatní komunikační partneři by ho změnili. Komunikačnímu partnerovi č. 1 se nelíbí stanovená doba pro odpracování obecně prospěšných prací. Komunikační partner č. 3 by stanovil přísnější pravidla pro dodržování trestů a rychlejší sankce za jejich nedodržování. Komunikační partner č. 4 zdůrazňuje problematiku podmíněného propuštění, komunikační partner č. 5 poukazuje na výklad zákona, který podle něj lze vykládat různými směry a komunikační partner č. 6 vidí chybu ve zrušení náhradního trestu u trestu domácího vězení.

Komunikační partner č. 1: „*Nastavení alternativních trestů v legislativě vnímám v současné době jako dostačující. Jediné co mi vadí, je stanovená doba pro odpracování alternativní trestu OPP. Dříve byla rok, což jsem vnímala jako optimální. Novelizací trestního zákoníku se však tato doba prodloužila na dva roky, což je podle mého názoru dlouhá doba.*“ (ř. 38-41)

Komunikační partner č. 2: „*Jakákoliv změna musí být v souladu se všemi dalšími aspekty. Jako když bych změnila jeden díl skládačky, je třeba se na změnu jednoho dílku podívat ze všech stran, protože z jednoho úhlu může být změna pozitivní, ale z jiného úhlu může narušit třeba celý systém skládačky.*“ (ř. 36-39)

Komunikační partner č. 3: „*Stanovila bych přísnější pravidla pro dodržování trestů a rychlejší sankce za jejich nedodržování.*“ (ř. 33-34)

Komunikační partner č. 4: „*Současná právní úprava je až na problematiku podmíněného propuštění dostačující.*“ (ř. 28-29)

Komunikační partner č. 5: „*Současné legislativní nastavení alternativních trestů vnímám jako dostačující. Na druhou stránku, vždycky je co zlepšovat.*“ (ř. 35-36)

Komunikační partner č. 6: „*Dříve byl při porušení TDV stanoven náhradní trest, třeba jeden rok odnětí svobody, který přišel po porušení bezprostředně na řadu. Nyní odsouzený po porušení trestu půjde do výkonu trestu odnětí pouze na dobu, která mu zbývá do výkonu trestu TDV, což může být i jeden den.*“ (ř. 41-44)

- **Užitečnost**

Z rozhovorů vyplynulo, že každý z komunikačních partnerů hodnotí alternativní tresty jako velmi užitečné a potřebné. Jako hlavní důvod uvádějí komunikační partneři č. 1, č. 4, č. 5, č. 6, že se jejich zavedením ulevilo především věznicím, které jsou mnohdy přeplněny. Další pozitivní důvod je podle komunikačních partnerů č. 1, č. 5, č. 6 především ten, že odsouzení neztratí kontakt s rodinou. Komunikační partneři č. 1, č. 3, č. 4 vidí klad v tom, že odsouzení neztratí kontakt se sociálním okolím. Komunikační partneři č. 1, č. 3, č. 5 uvádí, že odsouzení mohou dále chodit do zaměstnání, což je pro ně z ekonomického hlediska výhodné.

Podkategorie užitečnosti nám zároveň představila odpověď na jednu z výzkumných otázek a sice, jaké konkrétní výhody i nevýhody pracovníci Probační a mediační služby popisují při ukládání trestu domácího vězení. V této podkategorii vyplynuly především výhody. Na

nevýhody, respektive rizika se zaměříme v podkategorii následující. Tři z komunikačních partnerů, lépe řečeno komunikační partneři č. 1, č. 3, č. 4, uvádí jako hlavní výhodu, že odsouzený při výkonu trestu domácího vězení neztratí kontakt s rodinou a blízkými. Stejný počet komunikačních partnerů č. 1, č. 3, č. 5, vidí výhodu také v tom, že odsouzený může pracovat, tudíž po finanční stránce nebude rodina tolik zatížena. Komunikační partneři č. 1, č. 3, č. 4, č. 5, č. 6 tvrdí, že uložení trestu domácího vězení je výhodné nejenom pro pachatele, ale také pro jeho blízké. Komunikační partner č. 2 má výhrady ke kontrole trestu domácího vězení, která je podle něj bez elektronických náramků nedostatečná. Komunikační partner č. 3 vidí výhodu ukládání trestu domácího vězení mimo jiné v tom, že si odsouzený uvědomí, co spáchal a příště se trestného jednání vyvaruje, což souvisí se zamezením recidivy.

Srovnávání

Při srovnání odpovědí jednotlivých komunikačních partnerů nám vyplývá, že všichni až na komunikačního partnera č. 2 uvedli klady ukládání trestu domácího vězení. Komunikační partner č. 2 popsal pouze výhrady ke kontrole trestu domácího vězení. Komunikační partneři č. 2, č. 3 jako jediní neuvedli výhodu nezaplňování věznic. Naproti tomu komunikační partneři č. 1, č. 2 uvádějí společné výhody, a sice nezatížení přeplněných věznic a možnost kontaktu se sociálním okolím. Komunikační partneři č. 1, č. 5, č. 6 zdůrazňují společná pozitiva, která vidí v nezatížení přeplněných věznic a v možnosti kontaktu s rodinou. Kombinace stejných názorů na ulehčení věznicím a možnost chodit do zaměstnání uvádí komunikační partneři č. 1, č. 5.

Komunikační partner č. 1: „*Pozitivum vidím především v tom, že odsouzený neztratí kontakt s rodinou, dětmi. Také se svým sociálním okolím. Může chodit do zaměstnání, vydělávat peníze pro rodinu.*“ (ř. 71-73)

Komunikační partner č. 2: „*Alternativní tresty obecně vnímám jako dobrý a užitečný „nápad“. Výhrady bych měla k výkonu TDV – elektronické náramky by byly vhodnější. Osobní namátkové kontroly jsou z mého pohledu nedostatečné, a to i když jsou nepravdělné a namátkové.*“ (ř. 19-22)

Komunikační partner č. 3: „*K alternativním trestům se stavím kladně už proto, že se v této problematice dlouhodobě pohybuji. Alternativní tresty vnímám jako potřebné a užitečné.*“ (ř. 22-23)

„Jsou výzvou pro klienty a v rámci případné zkušební doby nabízí prostor pro uvědomění si dosavadního způsobu života, přejímání jiných hodnot, předcházení recidivě, neztratí kontakt se sociálním okolím, zaměstnáním, apod.“ (ř. 25-27)

Komunikační partner č. 4: *„Jsou levnější než VTOS. A také z hlediska sociálního, kdy nejsou zpřetřhány sociální vazby.“ (ř. 23-24)*

Komunikační partner č. 5: *„Jako hlavní pozitivum tohoto trestu bych uvedla, že odsouzený díky němu neztrácí kontakt s rodinou a blízkými. Což když je ve výkonu trestu tak ztrácí a je možné, že u některých ty kontakty již nemusí jít obnovit.“ (ř. 77-79)*

Komunikační partner č. 6: *„Velké klady vidím především v tom, že odsouzený nepřijde o kontakt s rodinou.“ (ř. 76-77)*

- **Rizika**

V podkategorii, kterou jsem nazval rizika, vyplynula druhá část odpovědi na výzkumnou otázku, jaké konkrétní nevýhody pracovníci Probační a mediační služby popisují při ukládání trestu domácího vězení. S touto výzkumnou otázkou souvisí i část dílčího cíle, která se zaměřuje na nevýhody ukládání trestu domácího vězení. Komunikační partneři č. 1, č. 2, č. 5, č. 6 vidí nevýhody ukládání trestu domácího vězení v jeho kontrole. Uvádí, že je nedostatečná, protože odsouzení si dobře uvědomují, že je pracovníci nemohou kontrolovat dvacet čtyři hodin denně a je tedy velká pravděpodobnost, že podmínky poruší. Komunikační partner č. 2 vidí jako nevýhodu riziko vzniku konfliktu v rodině nebo blízkém okolí odsouzeného. Zdůrazňuje dlouhodobý omezený pobyt, který je sice v domácím prostředí, ale v kombinaci s kontrolami probačních úředníků může nastat krize s neblahými následky. Komunikační partner č. 2, č. 3, č. 6, shledává nevýhody u trestu obecně prospěšných prací. Hlavní nevýhodu vidí v bezpečnosti práce, která je podle jejich názoru nedostatečná a hrozí tak riziko pracovního úrazu. Komunikační partner č. 2 uvádí riziko pro poskytovatele, který si nemusí všimnout, že odsouzený pracuje pod vlivem návykových látek a pokud dojde k úrazu, může nést následky. Komunikační partneři č. 3, č. 6, jsou přesvědčeni, že může na pracovišti docházet k páchání další trestné činnosti, např. ke krádežím. Rizika ukládání alternativních trestů vidí komunikační partneři č. 3, č. 4. Komunikační partner č. 3 vidí riziko také v opakovaném ukládání alternativního trestu i přesto, že odsouzení v jeho výkonu selhávají. Komunikační partner č. 4 shledává riziko v tom, že alternativní tresty mohou být nevhodně uloženy a tím hrozí například z důvodu nemožnosti tento trest vykonat, uložení trestu nepodmíněného.

Srovnávání

Při komparaci jednotlivých komunikačních partnerů si můžeme všimnout, že pouze k nedostatečné kontrole trestu domácího vězení se vyjádřili komunikační partneři č. 1, č. 5. Jediný důvod, a sice nevhodnost uložení alternativních trestů poznamenal komunikační partner č. 4, ovšem v tomto názoru se shoduje s komunikačním partnerem č. 3. Komunikační partneři č. 2, č. 6, se současně vyjádřili k nedostatečné kontrole trestu domácího vězení a k nedostačující bezpečnosti práce u trestu obecně prospěšných prací. Komunikační partneři č. 3, č. 6 se ve svých výpovědích ujednotili v možnosti páčání další trestné činnosti a nedostatečné bezpečnosti práce na pracovišti.

Komunikační partner č. 1: *„Odsouzený si může uvědomit, že kontrola je nedostatečná, zvláště, když je to v poslední době hodně medializované téma, a na základě nedostatečné kontroly nemusí plnit stanovené podmínky. Pracovníci PMS nemůžou kontrolovat odsouzeného dvacet čtyři hodin denně. Je tedy pravděpodobnost, že se odsouzený vzdálí z domova.“* (ř. 82-85)

Komunikační partner č. 2: *„Osobně si myslím, že vždycky je riziko vzniku konfliktu v rodině nebo blízkém okolí odsouzeného při TDV. Odborníci toto vyvrací. Nicméně si stejně myslím, že dlouhodobý omezený pobyt, byť v domácím prostředí, může být i rizikový. V kombinaci s tím, že např. rodinu bude „otravovat“ stálá osobní kontrola probačních úřednic – prostě si myslím, že může nastat krize i s neblahými následky.“* (ř. 57-61)

Komunikační partner č. 3: *„U některých se ukládají alternativní tresty přesto, že tito opakovaně selhávají a alternativní tresty jsou jim přeměněny na nepodmíněný trest.“* (ř. 68-69)

Komunikační partner č. 4: *„Z hlediska odsouzeného může dojít v souvislosti s nevhodně uloženým alternativním trestem, z různých důvodů, k nemožnosti tento trest vykonat a tím i hrozba trestu nepodmíněného.“* (ř. 58-60)

Komunikační partner č. 5: *„Tak rizika určitě jsou. Mě teď akorát napadá například nedostatečná kontrola.“* (ř. 86-87)

„Myslím si, že někteří odsouzení například k TDV si uvědomují, že pracovníci Probační a mediační služby nemůžou kontrolovat odsouzeného dvacet čtyři hodin denně. Je tedy pravděpodobnost, že si troufne v některých případech porušit podmínky. Riskne to, a buď mu to vyjde, nebo zrovna přijedeme na kontrolu a má smůlu.“ (ř. 89-92)

Komunikační partner č. 6: „*Například v rámci obecně prospěšných prací to může být nedostatečná bezpečnost práce, se kterou může být občas problém. V rámci TDV to zase může být nedostatečná kontrola.*“ (ř. 82-84)

5.3 Trest domácího vězení

- **Vnímání**

Tato podkategorie se zabývá tím, jak se pracovníci Probační a mediační služby staví k trestu domácího vězení, jak ho vnímají, což je jedna z dalších výzkumných otázek a dílčích cílů této práce. Z rozhovorů vyplynulo, že všichni komunikační partneři hodnotí trest domácího vězení jako užitečný. Tento trest má ale podle výpovědí komunikačních partnerů své rezervy. Komunikační partneři č. 1, č. 2, č. 5, č. 6 shledávají nedostatky především v kontrole výkonu tohoto trestu, která by byla podle nich efektivnější, pokud by byl zajištěn dvaceti čtyř hodinový dohled nad odsouzenými. Komunikační partneři č. 5, č. 6 uvádějí jako špatný krok zrušení náhradního trestu. Komunikační partner č. 5, zdůrazňuje, že dříve byl při uložení trestu domácího vězení stanoven také náhradní trest, např. na jeden rok. V případě porušení trestu domácího vězení, odsouzený věděl, že půjde do vězení na dobu, na kterou mu byl stanoven trest domácího vězení, čili výše uvedený jeden rok. Nyní se náhradní trest nestanovuje a v případě porušení podmínek jde odsouzený do vězení na dobu, která mu zbývá do konce tohoto trestu. To znamená, že může jít do výkonu trestu například na dva dny, což hodnotí komunikační partner jako nepochopitelné a neefektivní. Komunikační partner č. 3 poukazuje na ulehčení věznicím a také na perspektivu tohoto trestu. Komunikační partner č. 4 vzpomenu ekonomické a sociální výhody a komunikační partneři č. 3, č. 6, poukázali na fakt, že se jedná o nejpřísnější alternativní trest.

Srovnávání

Pokud srovnáme jednotlivé výpovědi komunikačních partnerů, tak nám vyjde, že všichni považují trest domácího vězení za užitečný. Komunikační partneři č. 3, č. 6, zdůrazňují, že se jedná o nejpřísnější alternativní trest. Komunikační partneři č. 3, č. 4 ve svých výpovědích nezmiňují nedostatečnou kontrolu, jako komunikační partneři č. 1, č. 2, č. 5, č. 6. Komunikační partner č. 3 jako jediný poukazuje na ulehčení věznicím a perspektivu trestu domácího vězení. Komunikační partneři č. 5, č. 6 kritizují zrušení náhradního trestu u trestu domácího vězení a současně se spolu shodují v nedostatečné kontrole a užitečnosti ukládání trestu domácího vězení.

Komunikační partner č. 1: „*Trest domácího vězení vnímám jako trest užitečný, ale větší účinky a efekt by tento trest měl, kdyby byla zabezpečena dvaceti čtyř hodinová kontrola odsouzených k tomuto trestu.*“ (ř. 49-51)

Komunikační partner č. 2: „*Jak jsem už řekla, trest považuji za dobrou formu trestu, ovšem s výhradou změny kontroly.*“ (ř. 41-42)

Komunikační partner č. 3: „*TDV vnímám jako velmi přínosný s ohledem na to, že je to nej-přísnější alternativní trest.*“ (ř. 32-33)

Komunikační partner č. 4: „*Odsouzený by jej měl vnímat jako poslední stupeň před trestem nepodmíněným a také má již zmiňované výhody např. ekonomické a sociální.*“ (ř. 35-36)

Komunikační partner č. 5: „*Tak, že někdo kdo měl stanovený náhradní trest jeden rok a porušil podmínky trestu domácího vězení, šel do výkonu trestu odnětí svobody na jeden rok. Bylo jedno, zda je na začátku TDV, v polovině nebo u konce trestu. Porušil a věděl, že ho bude čekat jeden celý rok ve vězení. Dnes je tomu jinak.*“ (ř. 57-60)

Komunikační partner č. 6: „*Podle mě je nedostatečná kontrola tohoto trestu. Další chybou podle mě bylo také zrušení náhradního trestu, jak už jsem řekla dříve.*“ (ř. 53-54)

- **Reakce odsouzených**

Při analýze rozhovorů, jak odsouzení reagují na možnost uložení alternativního trestu domácího vězení, byly zjištěny odpovědi na další z výzkumných otázek a dílčího cíle, zahrnující konkrétní výhody a nevýhody uložení trestu domácího vězení. Názory komunikačních partnerů se v tomto směru rozcházejí. Komunikační partner č. 1 uvádí, že klienti vítají možnost uložení tohoto trestu, jelikož nemusí do vězení a navíc zůstanou v kontaktu s rodinou. Komunikační partner č. 4 to vidí půl na půl, tzn. polovina pozitivních a polovina negativních reakcí na uložení trestu domácího vězení. Komunikační partner č. 3 předkládá ze svých zkušeností spíše negativní reakce klientů. Jako důvody jejich nespokojenosti uvádí, že nechtějí být časově omezováni, hlavně o víkendech. Také klienti, kteří pečují o děti, případně mají střídavou péči, s uložení trestu domácího vězení podle jeho názoru nesouhlasí. Pro odsouzeného by to znamenalo, že s dítětem musí být pouze doma, což z hlediska rozvoje dítěte není vhodné. Komunikační partneři č. 2, č. 5, č. 6, se k této otázce nevyjádřili. Co se týká spokojenosti rodiny s uložení trestu domácího vězení, tak komunikační partneři č. 1, č. 4 uvádí, že rodina se k možnému uložení domácího vězení staví pozitivně. Komunikační partner č. 5 říká, že dle doslechu od svých kolegů, se rodina k trestu domácího vězení staví taktéž pozitivně. Jsou rádi, že jejich blízký nemusí do vězení, uvidí děti růst

a také se bude moci podílet na chodu domácnosti. Komunikační partneři č. 2, č. 3, č. 6, se k tomu nevyjádřili.

Srovnávání

Porovnání výpovědí ukázalo, že komunikační partneři č. 2, č. 6 se k této problematice nevyjádřili. Komunikační partner č. 5 se vyjádřil pouze k postoji rodiny, ale z doslechu kolegů, která byla pozitivní. Komunikační partner č. 3 se naopak vyjádřil pouze k reakci odsouzených, kterou hodnotí jako negativní a k reakci rodiny se nevyjadřuje. Pouze komunikační partneři č. 1, č. 4 se vyjádřili k oběma otázkám. Komunikační partner č. 1 vidí reakce odsouzených jako pozitivní a to samé si myslí i o reakci rodiny. Komunikační partner č. 4 si není jistý reakcemi odsouzených a hodnotí je tak půl na půl, a co se týká reakce rodiny, vnímá ji pozitivně. Srovnání výpovědí ukázalo, že komunikační partneři mají na reakci odsouzených a reakci rodin na uložení trestu domácího vězení rozdílné názory.

Komunikační partner č. 1: *„Řekla bych, že pozitivní, klienti vítají, že nemusejí do výkonu trestu odnětí svobody a mohou být se svými blízkými. Problém je však to, že ne každý u koho soud zvažuje uložení trestu domácího vězení, má vhodné bytové podmínky pro výkon trestu.“* (ř. 127-129)

Komunikační partner č. 2: *„Nevím, neprojednávám. Projednávání možného uložení TDV má na starost kolega.“* (ř. 94-95)

Komunikační partner č. 3: *„Negativní reakce od klientů, kteří pečují o děti, příp. mají střídavou péči. Znamenalo by to, že by s dítětem musel být vždy jenom doma, co pro dítě není ideální.“* (ř. 88-89)

Komunikační partner č. 4: *„Pozitivně, ještě se nám nestalo, aby z důvodu odporu rodiny trest nebyl uložen.“* (ř. 76-77)

Komunikační partner č. 5: *„od kolegů vím, že snad ještě nikdo z příbuzných k tomuto trestu nezaujal záporný postoj. Jinak by tento trest nemohl být ani uložen. Je potřeba souhlas osob, které budou s budoucím domácím vězněm sdílet společnou domácnost.“* (ř. 132-134)

Komunikační partner č. 6: *„Už jsem řekla, trest domácího vězení neprojednávám, takže o reakcích a postojích rodiny k tomuto trestu nemám povědomí ani osobní zkušenost.“* (ř. 117- 118)

- **Kontrola**

Názory komunikačních partnerů na kontrolu trestu domácího vězení odpovídají na výzkumnou otázku, která se týká osobních zkušeností probačních a mediačních pracovníků s kontrolou trestu domácího vězení. Komunikační partneři byli v tomto směru otevření a nabídli mi velice zajímavý pohled na danou věc. Kontrolu výkonu trestu domácího vězení popisují komunikační partneři jako namátkovou kontrolu v místě bydliště, kde se má odsouzený v určité době zdržovat. Komunikační partneři č. 1, č. 5 uvádějí, že ve dne, kontrolu provádějí samostatně, v noci za pomoci kolegy z důvodu bezpečnosti. Komunikační partneři č. 1, č. 3, č. 5, č. 6 ve svých výpovědích uvádějí, že pokud má odsouzený soudem stanovené omezení, či povinnost, pracovníci Probační a mediační služby kontrolují i toto. Uvedli, že se jedná, o test na přítomnost alkoholu a omamných a psychotropních látek. Samotná kontrola je podle všech dotazovaných komunikačních partnerů poměrně rychlou záležitostí, která zabere pár minut a končí podpisem odsouzeného na formulář pracovníka Probační a mediační služby o provedené kontrole. Časově nejnáročnější je podle všech komunikačních partnerů vyřízení „věcí“ kolem, což znamená vyzvednutí auta, případně kolegy, vypsání „papírů“, následuje samotná kontrola, odvezení kolegy, zaparkování a kontroly auta, další vypsání „papírů“. Co se týká časové náročnosti kontroly, tak bez výjimky potvrdili, že je velice náročná, ovšem se také odvíjí od místa bydliště kontrolované osoby. Na otázku jak často provádějí kontrolu výkonu trestu domácího vězení, tak komunikační partneři č. 1, č. 5, č. 6 uvádí, že zpočátku výkonu trestu provádějí kontrolu tři až pětkrát do týdne. Po určité době plnění trestu, je dle všech komunikačních partnerů prováděna kontrola jednou až třikrát týdně. Dle komunikačního partnera č. 6, záleží také na tom, kolik mají v danou dobu „domácích vězňů“. Komunikační partneři č. 1, č. 5, č. 6 se také zmínili o nedostatečnosti kontroly. Podle jejich názoru chybí monitorovací zařízení, kterým by byl zajištěn dvacet čtyř hodinový dozor. Nyní všechno závisí pouze na kontrolách pracovníků Probační a mediační služby, která je podle nich samotných, neefektivní.

Srovnávání

Při srovnání výpovědí komunikačních partnerů v podkategorii kontroly výkonu trestu domácího vězení vyplynulo, že všichni komunikační partneři hodnotili jako časově náročnou kontrolu výkonu trestu domácího vězení, ale co se týká „věcí kolem“. Vlastní kontrolu hodnotili komunikační partneři č. 1, č. 3, č. 5, č. 6 jako krátkou záležitost, která je za pár minut hotová. Zajímavostí je, že komunikační partneři č. 2, č. 4 se vyjádřili shodně k velké

časové náročnosti i k frekvenci kontrol a žádné jiné dodatky ke kontrole nepřipojili. Komunikační partner č. 4 podotýká metodické standardy, podle kterých se na kontrolu výkonu trestu domácího vězení jezdí minimálně třikrát do týdne a komunikační partner č. 6, dodává jako jediný k frekvenci kontrol domácího vězení, že také záleží, kolik je momentálně „domácích vězňů“.

Komunikační partner č. 1: *„V podstatě samotná kontrola je celkem rychlou záležitostí. Nejdéle trvá ten dojezd za klientem. Pracovník u odsouzeného zazvoní, případně volá klientovi na mobil, pokud kontrola probíhá pozdě v noci, aby nevybudil ostatní členy rodiny. Zvláště je-li v rodině malé dítě. Pokud má klient v rozsudku k trestu domácího vězení ještě uloženou povinnost či omezení zdržet se během výkonu požívání alkoholických nápojů a zneužívání návykových látek, kontrolují se i tyto věci.“* (ř. 87-92)

Komunikační partner č. 2: *„Ukončit příjemnou zábavu, např. v sobotu večer. Vyzvednout auto, vypsát několik papírů, případně vyzvednout kolegu. Zazvonit – neprobudit celý dům nebo celou rodinu, otestovat alkohol nebo drogy, dát k podpisu potvrzení o kontrole. Modlit se, aby klient nebyl např. agresivní. Odvézt kolegu domů, zaparkovat auto, dojít domů. Vyplnit další papíry k autu, zkontrolovat auto, zapsat si přesčasové hodiny. Naplánovat si, kdy si hodiny vyberu.“* (ř. 79-84)

Komunikační partner č. 3: *„Vlastní kontrola zabere cca 5 minut. Ale doprava za odsouzeným a zpět je daná vzdáleností od střediska, popř. od bydliště pracovníka PMS a to může být i 3 hodiny celková doba na cestě v případě jednoho odsouzeného a jedné kontroly.“* (ř. 77-79)

Komunikační partner č. 4: *„Dle potřeby, minimálně 3x za měsíc, jak nám stanoví metodické standardy.“* (ř. 69-70)

Komunikační partner č. 5: *„Odsouzený musí podstoupit drogový test a je také testován na přítomnost alkoholu v krvi.“* (ř. 100-101)

Komunikační partner č. 6: *„Podle mého názoru je kontrola nedostatečná. My odsouzené sice kontrolujeme, ale rozhodně to nemůžeme činit dvacet čtyři hodin denně, což je pochopitelné.“* (ř. 56-57)

„Určitě ano. Vyřešily by to dlouho diskutované elektronické náramky.“ (ř. 59)

- **Rodina**

Tato podkategorie nám prozradí, co si myslí pracovníci Probační a mediační služby o dopadu trestu domácího vězení na odsouzeného a jeho rodinu, což je další výzkumná otázka. Z reakcí komunikačních partnerů č. 1, č. 2, č. 4, č. 5, č. 6 vyplývá, že považují dopad na rodinu a její soukromí za velice vážný. Zdůvodňují to kontrolami, které probační a mediační pracovníci mohou provést neočekávaně každý den i každou noc. Komunikační partner č. 2 zdůrazňuje významný důvod, který je podle něj trávení víkendů s rodinou doma, což se za nějaký čas může negativně projevit v rodinné pohodě. Komunikační partner č. 3 vidí v trestu prostor pro vzájemnou komunikaci, což považuje za důležité. Co se týká dopadu na odsouzeného, tak komunikační partner č. 3 uvádí, že se u dotyčného projeví uvědomění důsledku páčání trestné činnosti, má čas na přemýšlení. Komunikační partner č. 2 si myslí, že na odsouzeného má výkon trestu domácího vězení daleko menší dopad, než na rodinu.

Srovnávání

Komparace výpovědí přinesla, že komunikační partneři č. 1, č. 4, č. 5, č. 6 se shodují v tom, že uložený trest domácího vězení je velký zásah do chodu domácnosti a všichni z nich také podotýkají, že v souvislosti namátkových kontrol pracovníků Probační a mediační služby, které mohou proběhnout „kdykoliv“, je to i značný zásah do soukromí. Komunikační partner č. 2 si myslí, že na rodinu má uložený trest větší dopad než na odsouzeného a naproti tomu komunikační partner č. 3 vidí uložený trest domácího vězení jako prostor pro vzájemnou komunikaci odsouzeného s rodinou, který má čas si uvědomit následky páčání trestného činu.

Komunikační partner č. 1: *„Určitě je to zásah do soukromí a především do chodu domácnosti, jelikož my se tam na kontrolu můžeme objevit kdykoliv.“ (ř. 154-155)*

Komunikační partner č. 2: *„Domnívám se, že právě na rodinu a blízké má trest daleko větší dopad než na samotného odsouzeného. Může nastat i situace, kdy trest jednoho člena rodiny omezí život celé rodiny.“ (ř. 114-116)*

„Dokážete si představit trávení volných víkendů s rodinou jen doma? Já tedy rozhodně ne. Přijde mi to docela náročné.“ (ř. 118-119)

Komunikační partner č. 3: *„Na odsouzeného má dopad v intenzivnějším uvědomění si důsledků páčání trestné činnosti.“ (ř. 109-110)*

Komunikační partner č. 4: „*Je to v každém případě zásah do chodu domácnosti již jen povinností strpět namátkové kontroly v jakoukoliv dobu.*“ (ř. 94-95)

Komunikační partner č. 5: „*Je to velký zásah do soukromí rodiny a chodu domácnosti.*“ (ř. 145)

Komunikační partner č. 6: „*Určitě to musí být velký zásah do soukromí rodiny. Přece jenom můžeme přijet na kontrolu odsouzeného v kteroukoliv denní i noční hodinu.*“ (ř. 129-130)

- **Změny v chování**

Podkategorie s názvem změny v chování nám odpoví na výzkumnou otázku, v čem pracovníci Probační a mediační služby vidí pozitivní a negativní změny v chování odsouzených k trestu domácího vězení. Zároveň také na dva dílčí cíle, zda pracovníci Probační a mediační služby spatřují nové návyky či změny v chování u odsouzených k trestu domácího vězení a také jaký měl dopad tento uložený trest na život odsouzených. Z analýzy rozhovorů vyplynulo, že všichni komunikační partneři vidí pozitivní změnu v chování odsouzených především v tom, že už nebudou páchat další trestnou činnost, podle komunikačního partnera č. 3 hlavně v nočních hodinách. Odsouzený si uvědomí, že se jedná o předstupu trestu nepodmíněného a další trestné činnosti se vyhne. Jako další pozitivní změnu uvádějí komunikační partneři č. 3, č. 5, že odsouzený bude trávit více času s rodinou a přerušit tak kontakt s lidmi, kteří na něho negativně působili. Jako negativní změny uvádějí všichni komunikační partneři další páchání trestné činnosti, které ovšem vede k trestu nepodmíněnému. Čtyři z nich, respektive komunikační partneři č. 1, č. 2, č. 5, č. 6 podotýkají, že se jedná o zcela individuální záležitost, jestli se pachatel z uloženého trestu domácího vězení poučí a zanechá páchání trestné činnosti anebo na něho nebude mít trest vliv a dostane se opět do konfliktu se zákonem. Podkategorie nám také objasnila, co si komunikační partneři myslí o možné resocializaci. Tři z dotazovaných, konkrétně komunikační partneři č. 1, č. 2, č. 3, vidí u odsouzených schopnost resocializace. Komunikační partner č. 3 zmiňuje, že se jedná o příliš nový trest a o krátkou dobu stanovit, zda jsou či nejsou odsouzení resocializace schopni. Komunikační partner č. 4 zmiňuje, že resocializace se předpokládá pouze u závažných trestných činů a nikoliv při uložení trestu domácího vězení.

Srovnávání

Srovnání výpovědí ukázalo, že komunikační partneři č. 1, č. 2, č. 3 vidí u pachatelů, kterým byl uložen trest domácího vězení, schopnost resocializace. Komunikační partneři č. 5, č. 6 to berou jako individuální záležitost, avšak komunikační partner č. 4 uvádí, že při uložení trestu domácího vězení, není kladen důraz na resocializaci. Všichni komunikační partneři uvádí pozitivní změnu pro pachatele, a sice tu, že trest domácího vězení slouží jako prevence páčání trestné činnosti. Komunikační partneři č. 4, č. 5 mají prevencí na mysli, přerušování kontaktu s nevhodnými lidmi, komunikační partner č. 1 uvádí, že si odsouzený uvědomí své chyby.

Komunikační partner č. 1: *„Myslím si, že odsouzení k výkonu trestu domácího vězení jsou daleko více schopni resocializace než jedinec, který vykoná nepodmíněný trest.“ (ř. 139-140)*

„Protože lidé, kteří vylezou z vězení, jsou daleko více stigmatizováni než kdokoliv jiný. Okolí je potom ani nemusí přijmout zpět, tím pádem se lidé po výkonu nepodmíněného trestu mohou opět dostat na šikmou plochu a bližší kontakt se svým okolím již nevázat nemusejí.“ (ř. 142-145)

Komunikační partner č. 2: *„Každý je schopný resocializace, záleží vždycky jen na tom člověku samotném a na jeho okolí.“ (ř. 103-104)*

Komunikační partner č. 3: *„Na tuto otázku není možné odpovědět, TDV je ještě příliš novým trestem.“ (ř. 99-100)*

Komunikační partner č. 4: *„Vzhledem k tomu, že je TDV ukládáno za méně závažné trestné činy, není zde až takový důraz na resocializaci. Ta se předpokládá především u pachatelů závažných trestných činů.“ (ř. 80-82)*

Komunikační partner č. 5: *„Určitě můžou, především v tom, že nyní můžou věnovat více času rodině a dříve tomu tak vůbec nemuselo být.“ (ř. 137-138)*

Komunikační partner č. 6: *„Může i nemusí, podle mě někoho ovlivní více a někdo zase méně. Opět bych odkázala na to, že je to individuální záležitost jedinců.“ (ř. 125-126)*

5.4 Shrnutí

Na základě analýzy rozhovorů bylo u první kategorie „Pracovníci Probační a mediační služby“ zjištěno, že nejdéle, a sice 11 let, pracuje u Probační a mediační služby komunikační partner č. 3, následuje komunikační partner č. 4, který v této organizaci pracuje sedm let. Komunikační partneři č. 2, č. 5, č. 6, pracují u Probační a mediační služby šest let a komunikační partner č. 1 zde pracuje půl roku. Tato doba je z hlediska poskytování informací k dané problematice zcela dostačující. Jednotliví komunikační partneři mají na starosti různé oblasti. Nejvíce se jich věnuje trestu domácího vězení, což je s ohledem na hlavní cíl práce velice důležité. Stejně tomu tak je i v případě dohledů. Po trestu domácího vězení a dohledů se komunikační partneři č. 1, č. 3, č. 6 zaměřují na trest obecně prospěšných prací, přípravné řízení má na starosti komunikační partner č. 2, spolupráci s Vězeňskou službou České republiky a zákazem vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce se zabývá komunikační partner č. 4. Na mladistvé se zaměřuje komunikační partner č. 5. Z odpovědí komunikačních partnerů na otázky týkající se personálního, finančního a materiálního zabezpečení bylo patrné, že se jejich názory většinou shodují. Všichni komunikační partneři považují personální zabezpečení za zcela nedostačující. Komunikační partneři č. 1, č. 2, č. 5, č. 6 se shodují, že finanční zabezpečení je nedostatečné, komunikační partner č. 3 se vyjádřil neutrálně a komunikační partner č. 4 vnímá finanční zabezpečení jako dostatečné. Co se týká materiálního zabezpečení, tak ho pouze komunikační partner č. 3 bere jako nedostačující, ostatní ho vnímají jako dobré, přiměřené. Pracovní náplň je u všech dotazovaných komunikačních partnerů převážně stejná. Většinou času, asi 75-90% tráví dotazovaní komunikační partneři v kanceláři s klienty a při administrativní práci. Zbylý čas zabere práce v terénu, která zahrnuje kontroly alternativních trestů, jednání na soudech či konzultace s pracovníky Vězeňské služby nebo u policie.

Druhá kategorie s názvem „Alternativní tresty“ nám prozrazuje vnímání legislativního nastavení komunikačních partnerů. Všichni z dotazovaných vidí legislativní nastavení jako dostačující, ovšem zákon by upravilo pět z nich, a sice komunikační partneři č. 1, č. 3, č. 4, č. 5 č. 6. Komunikační partner č. 2 vidí změnu zákona jako složitou záležitost. Komunikačnímu partnerovi č. 1 se nelíbí stanovená doba pro odpracování alternativního trestu obecně prospěšných prací. Ta se podle nového trestního zákoníku prodloužila na dva roky, což komunikační partner č. 1 hodnotí jako dlouhou dobu. Komunikační partner č. 3 by stanovil přísnější pravidla pro dodržování trestů a rychlejší sankce v případě nedodržování.

Problematiku podmíněného propuštění hodnotil jako nedostačující komunikační partner č. 4, své tvrzení ovšem nechtěl dále rozvádět. Také náhradní trest u trestu domácího vězení vyvolal v komunikačním partnerovi č. 6 negativní reakce. Zdůvodňuje to tím, že pachatel v případě porušení podmínek může jít do vězení na dobu, která mu zbývá do konce výkonu trestu domácího vězení, což může být i jeden den. Dříve byl stanoven náhradní trest v případě porušení podmínek například na jeden rok trestu odnětí svobody, což je podle komunikačního partnera správné, jelikož pachatel si uvědomuje, co ho čeká a případné nutkání porušit trest si velice dobře rozmyslí. Z rozhovorů vyplynulo, že každý z komunikačních partnerů hodnotí alternativní tresty jako velmi užitečné a potřebné. Jako hlavní důvod uvádějí komunikační partneři č. 1, č. 4, č. 5, č. 6, že se jejich zavedením ulevilo především věznicím, které jsou mnohdy přeplněny. Další pozitivní důvod je podle komunikačních partnerů č. 1, č. 5, č. 6 především ten, že odsouzení neztratí kontakt s rodinou. Komunikační partneři č. 1, č. 3, č. 4 vidí klad v tom, že odsouzení neztratí kontakt se sociálním okolím. Komunikační partneři č. 1, č. 3, č. 5 uvádí, že odsouzení mohou dále chodit do zaměstnání, což je pro ně z ekonomického hlediska výhodné. Podkategorie užitečnosti nám zároveň představila odpověď na jednu z výzkumných otázek a sice, jaké konkrétní výhody i nevýhody pracovníci Probační a mediační služby popisují při ukládání trestu domácího vězení. V této podkategorii vyplynuly především výhody. Nevýhody, respektive rizika jsou popsány v podkategorii následující. Tři z komunikačních partnerů, lépe řečeno komunikační partneři č. 1, č. 3, č. 4, uvádí jako hlavní výhodu, že odsouzený při výkonu trestu domácího vězení neztratí kontakt s rodinou a blízkými. Stejný počet komunikačních partnerů č. 1, č. 3, č. 5, vidí výhodu také v tom, že odsouzený může pracovat, tudíž po finanční stránce nebude rodina tolik zatížena. Komunikační partneři č. 1, č. 3, č. 4, č. 5, č. 6 tvrdí, že uložení trestu domácího vězení je výhodné nejenom pro pachatele, ale také pro jeho blízké. Komunikační partner č. 2 má výhrady ke kontrole trestu domácího vězení, která je podle něj bez elektronických náramků nedostatečná. Komunikační partner č. 3 vidí výhodu ukládání trestu domácího vězení mimo jiné v tom, že si odsouzený uvědomí, co spáchal a příště se trestného jednání vyvaruje, což souvisí se zamezením recidivy. V podkategorii, kterou jsem nazval rizika, vyplynula druhá část odpovědi na výzkumnou otázku, jaké konkrétní nevýhody pracovníci Probační a mediační služby popisují při ukládání trestu domácího vězení. S touto výzkumnou otázkou souvisí i část dílčího cíle, která se zaměřuje na nevýhody ukládání trestu domácího vězení. Komunikační partneři č. 1, č. 2, č. 5, č. 6 vidí nevýhody ukládání trestu domácího vězení v jeho kontrole. Uvádí, že je nedostatečná, protože odsou-

zení si dobře uvědomují, že je pracovníci nemohou kontrolovat dvacet čtyři hodin denně a je tedy velká pravděpodobnost, že podmínky poruší. Komunikační partner č. 2 vidí jako nevýhodu riziko vzniku konfliktu v rodině nebo blízkém okolí odsouzeného. Zdůrazňuje dlouhodobý omezený pobyt, který je sice v domácím prostředí, ale v kombinaci s kontrolami probačních úředníků může nastat krize s neblahými následky. Komunikační partner č. 2, č. 3, č. 6, shledává nevýhody u trestu obecně prospěšných prací. Hlavní nevýhodu vidí v bezpečnosti práce, která je podle jejich názoru nedostatečná a hrozí tak riziko pracovního úrazu. Komunikační partner č. 2 uvádí riziko pro poskytovatele, který si nemusí všimnout, že odsouzený pracuje pod vlivem návykových látek a pokud dojde k úrazu, může nést následky. Komunikační partneři č. 3, č. 6, jsou přesvědčeni, že může na pracovišti docházet k páchání další trestné činnosti, např. ke krádežím. Rizika ukládání alternativních trestů vidí komunikační partneři č. 3, č. 4. Komunikační partner č. 3 vidí riziko také v opakovaném ukládání alternativního trestu i přesto, že odsouzení v jeho výkonu selhávají. Komunikační partner č. 4 shledává riziko v tom, že alternativní tresty mohou být nevhodně uloženy a tím hrozí například z důvodu nemožnosti tento trest vykonat, uložení trestu nepodmíněného.

Z analýzy dat třetí kategorie s názvem „Trest domácího vězení“ lze pozorovat následující. Z rozhovorů vyplynulo, že všichni komunikační partneři hodnotí trest domácího vězení jako užitečný. Tento trest má ale podle výpovědí komunikačních partnerů své rezervy. Komunikační partneři č. 1, č. 2, č. 5, č. 6 shledávají nedostatky především v kontrole výkonu tohoto trestu, která by byla podle nich efektivnější, pokud by byl zajištěn dvaceti čtyř hodinový dohled nad odsouzenými. Komunikační partneři č. 5, č. 6 uvádějí jako špatný krok zrušení náhradního trestu. Komunikační partner č. 5, zdůrazňuje, že dříve byl při uložení trestu domácího vězení stanoven také náhradní trest, např. na jeden rok. V případě porušení trestu domácího vězení, odsouzený věděl, že půjde do vězení na dobu, na kterou mu byl stanoven trest domácího vězení, čili výše uvedený jeden rok. Nyní se náhradní trest nestanovuje a v případě porušení podmínek jde odsouzený do vězení na dobu, která mu zbývá do konce tohoto trestu. To znamená, že může jít do výkonu trestu například na dva dny, což hodnotí komunikační partner jako nepochopitelné a neefektivní. Komunikační partner č. 3 poukazuje na ulehčení věznicím a také na perspektivu tohoto trestu. Komunikační partner č. 4 vzpomenu ekonomické a sociální výhody a komunikační partneři č. 3, č. 6, poukázali na fakt, že se jedná o nejpřísnější alternativní trest. Při analýze rozhovorů, jak

odsouzení reagují na možnost uložení alternativního trestu domácího vězení, byly zjištěny odpovědi na další z výzkumných otázek a dílčího cíle zahrnující konkrétní výhody a nevýhody uložení trestu domácího vězení. Názory komunikačních partnerů se v tomto směru rozcházejí. Komunikační partner č. 1 uvádí, že klienti vítají možnost uložení tohoto trestu, jelikož nemusí do vězení a navíc zůstanou v kontaktu s rodinou. Komunikační partner č. 4 to vidí půl na půl, tzn. polovina pozitivních a polovina negativních reakcí na uložení trestu domácího vězení. Komunikační partner č. 3 předkládá ze svých zkušeností spíše negativní reakce klientů. Jako důvody jejich nespokojenosti uvádí, že nechtějí být časově omezováni, hlavně o víkendech. Také klienti, kteří pečují o děti, případně mají střídavou péči, s uložení trestu domácího vězení podle jeho názoru nesouhlasí. Pro odsouzeného by to znamenalo, že s dítětem musí být pouze doma, což z hlediska rozvoje dítěte není vhodné. Komunikační partneři č. 2, č. 5, č. 6, se k této otázce nevyjádřili. Co se týká spokojenosti rodiny s uložení trestu domácího vězení, tak komunikační partneři č. 1, č. 4 uvádí, že rodina se k možnému uložení domácího vězení staví pozitivně. Komunikační partner č. 5 říká, že dle doslechu od svých kolegů se rodina k trestu domácího vězení staví taktéž pozitivně. Jsou rádi, že jejich blízký nemusí do vězení, uvidí děti růst a také se bude moci podílet na chodu domácnosti. Komunikační partneři č. 2, č. 3, č. 6, se k tomu nevyjádřili. Názory komunikačních partnerů na kontrolu trestu domácího vězení odpověděli na výzkumnou otázku, která se týkala osobních zkušeností probačních a mediačních pracovníků s kontrolou trestu domácího vězení. Komunikační partneři byli v tomto směru otevření a nabídli mi velice zajímavý pohled na danou věc. Kontrolu výkonu trestu domácího vězení popisují komunikační partneři jako namátkovou kontrolu v místě bydliště, kde se má odsouzený v určité době zdržovat. Komunikační partneři č. 1, č. 5 uvádějí, že ve dne kontrolu provádějí samostatně, v noci za pomoci kolegy z důvodu bezpečnosti. Komunikační partneři č. 1, č. 3, č. 5, č. 6 ve svých výpovědích uvádějí, že pokud má odsouzený soudem stanovené omezení, či povinnost, pracovníci Probační a mediační služby kontrolují i toto. Uvedli, že se jedná o test na přítomnost alkoholu a omamných a psychotropních látek. Samotná kontrola je podle všech dotazovaných komunikačních partnerů poměrně rychlou záležitostí, která zabere pár minut a končí podpisem odsouzeného na formulář pracovníka Probační a mediační služby o provedené kontrole. Časově nejnáročnější je podle všech komunikačních partnerů vyřízení „věcí“ kolem, což znamená vyzvednutí auta, případně kolegy, vypsání „papírů“, následuje samotná kontrola, odvoz kolegy, zaparkování a kontrola auta, další vypsání „papírů“. Co se týká časové náročnosti kontroly, tak bez výjimky po-

tvrdily, že je velice náročná, ovšem se také odvíjí od místa bydliště kontrolované osoby. Na otázku jak často provádějí kontrolu výkonu trestu domácího vězení, tak komunikační partneři č. 1, č. 5, č. 6 uvádí, že zpočátku výkonu trestu provádějí kontrolu tři až pětkrát do týdne. Po určité době plnění trestu, je dle všech komunikačních partnerů prováděna kontrola jednou až třikrát týdně. Dle komunikačního partnera č. 6, záleží také na tom, kolik mají v danou dobu „domácích vězňů“. Komunikační partneři č. 1, č. 5, č. 6 se také zmínili o nedostatečnosti kontroly. Podle jejich názoru chybí monitorovací zařízení, kterým by byl zajištěn dvaceti čtyř hodinový dozor. Nyní všechno závisí pouze na kontrolách pracovníků Probační a mediační služby, která je podle nich samotných, neefektivní. Podkategorie „rodina“ nám prozradí, co si myslí pracovníci Probační a mediační služby o dopadu trestu domácího vězení na odsouzeného a jeho rodinu, což je další výzkumná otázka. Z reakcí komunikačních partnerů č. 1, č. 2, č. 4, č. 5, č. 6 vyplývá, že považují dopad na rodinu a její soukromí za velice vážný. Zdůvodňují to kontrolami, které probační a mediační pracovníci mohou provést neočekávaně každý den i noc. Komunikační partner č. 2 zdůrazňuje významný důvod, který je podle něj trávení víkendů s rodinou doma, což se za nějaký čas může negativně projevit v rodinné pohodě. Komunikační partner č. 3 vidí v trestu prostor pro vzájemnou komunikaci, což považuje za důležité. Co se týká dopadu na odsouzeného, tak komunikační partner č. 3 uvádí, že se u dotyčného projeví uvědomění důsledku páčání trestné činnosti, má čas na přemýšlení. Komunikační partner č. 2 si myslí, že na odsouzeného má výkon trestu domácího vězení daleko menší dopad, než na rodinu. Podkategorie s názvem změny v chování nám odpověděla na výzkumnou otázku, v čem pracovníci Probační a mediační služby vidí pozitivní a negativní změny v chování odsouzených k trestu domácího vězení a také na dva dílčí cíle, zda pracovníci Probační a mediační služby spatřují nové návyky či změny chování u odsouzených k trestu domácího vězení a také jaký měl dopad tento uložený trest na život odsouzených. Z analýzy rozhovorů vyplynulo, že všichni komunikační partneři vidí pozitivní změnu v chování odsouzených především v tom, že už nebudou páchat další trestnou činnost, podle komunikačního partnera č. 3 hlavně v nočních hodinách. Odsouzený si uvědomí, že se jedná o předstupeň trestu nepodmíněného a další trestné činnosti se vyhne. Jako další pozitivní změnu uvádějí komunikační partneři č. 3, č. 5, že odsouzený bude trávit více času s rodinou a přerušit tak kontakt s lidmi, kteří na něho negativně působili. Jako negativní změny uvádějí všichni komunikační partneři další páčání trestné činnosti, které ovšem vede k trestu nepodmíněnému. Čtyři z nich, respektive komunikační partneři č. 1, č. 2, č. 5, č. 6 podotýkají, že se jedná o zcela individuální

záležitost, jestli se pachatel z uloženého trestu domácího vězení poučí a zanechá páčání trestné činnosti anebo na něho nebude mít trest vliv a dostane se opět do konfliktu se zákonem. Podkategorie nám také objasnila, co si komunikační partneři myslí o možné resocializaci. Tři z dotazovaných, konkrétně komunikační partneři č. 1, č. 2, č. 3, vidí u odsouzených schopnost resocializace. Komunikační partner č. 3 zmiňuje, že se jedná o příliš nový trest a o krátkou dobu stanovit, zda jsou či nejsou odsouzení resocializace schopni. Komunikační partner č. 4 zmiňuje, že resocializace se předpokládá pouze u závažných trestných činů a nikoliv při uložení trestu domácího vězení.

ZÁVĚR

Cílem této bakalářské práce bylo poukázat na problematiku efektivitu alternativního trestu domácího vězení. Cílem bylo zjistit, jaký pohled má odborná veřejnost, respektive pracovníci Probační a mediační služby České republiky ve střediscích v Olomouci a v Přerově na výkon alternativního trestu domácího vězení. Z široké nabídky alternativních trestů, byl trest domácího vězení vybrán především proto, že se jedná o nejpřísnější alternativní trest a také proto, že se stále jedná o trest poměrně nový a tak odborné poznatky, postřehy a zkušenosti osob, které se touto problematikou zabývají téměř každý den, mohou být využity pro případné zefektivnění tohoto trestu do budoucna.

Teoretickou část jsem rozdělil do tří kapitol. První kapitolu jsem zaměřil na pojem trest a jeho účel, dále jsem v ní nastínil pojmy vězení a jeho negativní dopady na pachatele trestných činů a na druhou stranu jsem zdůraznil pozitivní účinky uložení alternativních trestů pro pachatele i společnost. Charakterizoval jsem pachatele a oběť trestného činu a u každého uvedl jejich typologii. V závěru kapitoly jsem vymezil pojmy penitenciární a postpenitenciární péče. V druhé kapitole, která tvoří podstatu praktické části práce, jsem definoval pojem restorativní justice s uvedením jejich principů a podrobně jsem rozpracoval trest domácího vězení. Na instituci Probační a mediační služby České republiky jsem se zaměřil ve třetí kapitole a v jejím závěru vymezil pojmy mediace, probace a parole.

V praktické části jsem se orientoval především na trest domácího vězení. Cílem výzkumu bylo získat odpovědi na otázku, jaký pohled má odborná veřejnost, respektive pracovníci Probační a mediační služby České republiky ve střediscích v Olomouci a v Přerově na výkon alternativního trestu domácího vězení. Na základě analýzy dat vyplynulo, že pohled pracovníků Probační a mediační služby na trest domácího vězení je „nevyrovnaný“. Všichni dotazovaní pracovníci Probační a mediační služby hodnotí trest domácího vězení, i když se jedná o nejpřísnější alternativní trest, jako dobrou formu trestu, která ulehčí věznicím z hlediska nedostatečné kapacity i po finanční stránce. Jako další pozitiva uvádějí, že odsouzení neztratí kontakt s rodinou a blízkými, budou s nimi trávit více času a omezí tak kontakt s „kamarády“, kteří na ně mají negativní vliv. Mohou také pracovat, což nezatíží finanční rozpočet domácnosti, jako by tomu mohlo být v případě odnětí svobody. Co se týká možnosti resocializace, tak se dotazovaní pracovníci shodují v tom, že jde o individuální záležitost, ovšem tvrdí, že většina jedinců se z uloženého trestu poučí a vlivem podporující rodiny a svých blízkých se páčání další trestné činnosti vyvarují. Trest domácího

vězení nedisponuje pouze pozitivními stránkami, jak by se na první pohled mohlo zdát. Komunikační partneři ve svých odpovědích zdůraznili několik nedostatků, které tento trest, podle jejich názoru má. Od všech respondentů zazněla obava týkající se kontroly výkonu trestu. Označují ji za nedostatečnou, jelikož jsou na ni „pouze“ oni sami, pracovníci Probační a mediační služby. Podle jejich mínění by kontrolu trestu domácího vězení zefektivnily elektronické náramky, které by monitorovali pohyb odsouzených dvacet čtyři hodin denně, což je pouze pro pracovníky Probační a mediační služby nemyslitelné. Z důvodu nedostatečné kontroly, dva z komunikačních partnerů zmínili zrušení náhradního trestu v případě porušení podmínek trestu domácího vězení. Dříve odsouzený věděl, že ho v případě porušení stanovených podmínek, čeká například jeden rok vězení. Podle nového trestního zákoníku se může stát, že si odsouzený „sedne“ do vězení například na jeden den, což je podle jejich názoru velice neefektivní. Další negativum zaznělo od pěti komunikačních partnerů a týká se rodinného života. Jejich postřehy směřovaly obzvláště na omezený pohyb odsouzeného, který se zdržuje v drtivé většině doma, což v kombinaci s namátkovými kontrolami v jakoukoliv denní i noční hodinu pracovníky Probační a mediační služby, může postupem času vyústit v rodinný konflikt. Z tohoto důvodu také komunikační partneři uvádějí, že trest domácího vězení má větší dopad na členy rodiny, než na samotné odsouzené.

Z hlediska praktického využití výsledků výzkumu, si dovoluji navrhnout doporučení, které by bylo v budoucnu nápomocno při zvýšení efektivity trestu domácího vězení. Jednoznačně mám na mysli zavedení elektronického monitorovacího zařízení, bez kterého podle výpovědí komunikačních partnerů, nebude zajištěna efektivita výkonu tohoto alternativního trestu.

Na závěr bych rád zdůraznil, že toto doporučení platí výhradně pro uvedenou výběrovou skupinu, která se skládá z pracovníků Probační a mediační služby České republiky, středisek Olomouc a Přerov. Závěry tudíž nelze zobecnit na všechny pracovníky Probační a mediační služby České republiky. Z výsledků výzkumu a uvedených závěrů vyplývá, že cíl této bakalářské práce byl naplněn.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Knižní publikace:

- [1] ČERNÍKOVÁ, Vratislava, et al., 2008. *Sociální ochrana: terciární prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 244 s. ISBN 978-80-7380-138-0.
- [2] ČERNÍKOVÁ, Vratislava a Vojtěch SEDLÁČEK, 2002. *Základy penologie pro policisty*. Vyd. 1. Praha: Vydavatelství PA ČR, 148 s. ISBN 80-7251-104-1.
- [3] ČERNÍKOVÁ, Vratislava a Vlasta MAKARIUSOVÁ, 1996. *Sociální ochrana*. 2. upr. vyd. Praha: Policejní akademie České republiky, 156 s. ISBN 80-85981-36-X.
- [4] ČÍRTKOVÁ, Ludmila, 2004. *Forenzní psychologie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 431 s. ISBN 80-86473-86-4.
- [5] DISMAN, Miroslav, 2002. *Jak se vyrábí sociologická znalost: Příručka pro uživatele*. 3. Vyd. Praha: Karolinum, 374 s. ISBN 80-246-0139-7.
- [6] FISCHER, Slavomil, 2006. *Etopedie v penitenciární praxi*. Vyd. 1. Ústí nad Labem: Univerzita J.E. Purkyně v Ústí nad Labem, 183 s. ISBN 80-7044-772-9.
- [7] GAVORA, Peter, 2000. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 207 s. ISBN 80-85931-79-6.
- [8] HENDL, Jan, 2005. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Vyd. 1. Praha: Portál, 407 s. ISBN 80-7367-040-2.
- [9] HOLÁ, Lenka, 2003. *MEDIACE: Způsob řešení mezilidských konfliktů*. Vyd. 1. Praha: Grada Publishing, 190 s. ISBN 80-247-0467-6.
- [10] INCIARDI, James A., 1994. *Trestní spravedlnost: Úst. principy trestního práva, trestního řádu a nápravné výchovy*. Praha: Victoria Publishing, 795 s. ISBN 80-85605-30-9.
- [11] KARABEC, Zdeněk, 2003. *Restorativní justice: Sborník příspěvků a dokumentů*. Vyd. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 146 s. ISBN 80-7338-021-8.
- [12] KUČHTA, Josef, Helena VÁLKOVÁ et al., 2005. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 544 s. ISBN 80-7179-813-4.
- [13] MAŘÁDEK, Vladimír, 2005. *Vězeňství*. Vyd. 1. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 203 s. ISBN 80-7368-002-5.

- [14] MAŘÁDEK, Vladimír, 2003. *Výkladový slovník penologie*. Vyd. 1. Ostrava: Ostravská univerzita, Pedagogická fakulta, 142 s. ISBN 80-7042-256-4.
- [15] MATOUŠEK Oldřich, et al., 2007. *Základy sociální práce*. Vyd. 2. Praha: Portál, 312 s. ISBN 978-80-7367-331-4.
- [16] MATOUŠEK, Oldřich, et al., 2005. *Sociální práce v praxi: specifikarůžných cílových skupin a práce s nimi*. Vyd. 1. Praha: Portál, 352 s. ISBN 80-7367-002-X.
- [17] MATOUŠEK, Oldřich et al, 2001. *Základy sociální práce*. Vyd. 1. Praha: Portál, 309 s. ISBN 80-7178-473-7.
- [18] MATOUŠEK, Oldřich a Andrea MATOUŠKOVÁ, 2011. *Mládež a delikvence*. 3. vyd. Praha: Portál, 344 s. ISBN 978-80-7367-825-8.
- [19] MATOUŠEK, Oldřich, Pavla KODYMOVÁ a Jana KOLÁČKOVÁ, 2010. *Sociální práce v praxi: specifikarůžných cílových skupin a práce s nimi*. Vyd. 2. Praha: Portál, 351 s. ISBN 978-80-7367-818-0.
- [20] MATOUŠEK, Oldřich a Andrea KROFTOVÁ, 2003. *Mládež a delikvence: [možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže]*. Vyd. 2., aktualiz. Praha: Portál, 344 s. ISBN 80-7178-771-X.
- [21] MEZNÍK, Jiří, Věra KALVODOVÁ a Josef KUČHTA, 1995. *Základy penologie*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 74 s. ISBN 80-210-1248-x.
- [22] MIOVSKÝ, Michal, 2006. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Grada, 332 s. ISBN 80-247-1362-4.
- [23] NEDOROST, Libor, 1995. *Vězeňství a správa vězeňství v ČR*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 184 s. ISBN 80-210-1114-9.
- [24] NEVŘALA, Jan, 2005. *Základy forenzní psychologie*. Vyd. 1. Ostrava: Ostravská univerzita, Pedagogická fakulta, 139 s. ISBN 80-7368-037-8.
- [25] NOVOTNÝ, Oto, 1967. *O trestu a vězeňství: Studie o funkcích trestu v soudobé naší společnosti*. Vyd. 1. Praha: Academia, 252 s. ISBN 718221-031-67.
- [26] NOVOTNÝ, Oto, et al., 1997. *Trestní právo hmotné: 1. Obecná část*. 3. přeprac. vyd. Praha: Codex, 328 s. ISBN 80-85963-24-8.
- [27] NOVOTNÝ, Oto a Josef ZAPLETAL, et al., 2004. *Kriminologie*. 2., přeprac. vyd. Praha: ASPI, 451 s. ISBN 80-7357-026-2.

- [28] RISKIN, Leonard L., Tom ARNOLD a J. Michael KEATING, JR., 1997. *Mediace aneb Jak řešit konflikty*. Praha: Pallata, 126 s. ISBN 80-901710-6-0.
- [29] ROZUM, Jan, et al., 2009. *Uplatnění mediace v systému trestní justice I*. Vyd. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 73 s. ISBN 978-80-7338-090-8.
- [30] SOTOLÁŘ, Alexander, František PŮRY a Pavel ŠÁMAL, 2000. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 468 s. ISBN 80-7179-350-7.
- [31] STRAUSS, Anselm a Juliet CORBINOVÁ, 1999. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Vyd. 1. Boskovice: Albert, 196 s. ISBN 80-85834-60-X.
- [32] ŠČERBA, Filip, 2011. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Vyd. 1. Praha: Leges, 416 s. ISBN 978-80-87212-68-4.
- [33] ŠTERN, Pavel, Lenka OUŘEDNÍČKOVÁ a Dagmar DOUBRAVOVÁ, et al., 2010. *Probace a mediace: Možnosti řešení trestných činů*. Vyd. 1. Praha: Portál, 216 s. ISBN 978-80-7367-757-2.
- [34] VANTUCH, Pavel, 1982. *Aktuální otázky postpenitenciární péče*. Vyd. 1. Brno: Univerzita J. E. Purkyně v Brně - právnická fakulta, 171 s. ISBN 55-967-82.
- [35] VÁGNEROVÁ, Marie, 2004. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Vyd. 3., rozš. a přeprac. Praha: Portál, 870 s. ISBN 80-7178-802-3.
- [36] ŽATECKÁ, Eva, 2007. *Postavení a úkoly Probační a mediační služby*. Vyd. 1. Ostrava: Key Publishing, 136 s. ISBN 978-80-87071-55-7.

Sborníky:

[1] KUČEROVÁ, Dita. Trest domácího vězení v novém Trestním zákoníku. In: *Cofola 2010: the conference proceedings*. 1st ed. Brno: Masaryk University, 2010, s. 1141-1153. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, sv. 374. ISBN 9788021051515.

[2] ŽATECKÁ, Eva a Marek FRYŠTÁK, 2007. Princip restorativní justice v novém trestním zákoníku. In: *Days of Public Law: sborník abstraktů příspěvků z mezinárodní konference*. 1.vyd. Brno: Masarykova univerzita, s. 649-660. ISBN 978-80-210-4430-2.

Právní předpisy:

[1] Rakousko-Uherský Trestní zákon o zločinech, přečinech a přestupcích uvedený patentem č. 117/1852, říšského zákoníku

[2] Zákon č. 140/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

[3] Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)

[4] Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

%	procento
§	paragraf
apod.	a tak podobně
atd.	a tak dále
č.	číslo
ČR	Česká republika
et al.	a kolektiv
FF UK	Filozofická fakulta Univerzity Karlovy
mj.	mimo jiné
např.	například
OSN	Organizace spojených národů
PMS	Probační a mediační služba
ř.	řádek
s.	strana
Sb.	sbírka
tj.	to je
TDV	Trest domácího vězení
tzn.	to znamená
tzv.	takzvaný